



Прывітанне з XIX стагоддзя

4



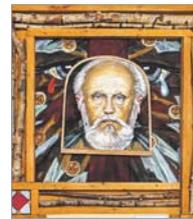
Зімовыя перліны слова

6



Ціхае шчасце паэзіі

7



Гістарычны Мінск Стальмашонка

12



Тэлефон — козыр рэжысёра

14

# АД ІМЯ НАРОДА...



Нацыянальны геній Янкі Купалы прамаўляў ад імя народа, бо вельмі добра адчуваў яго душу. Спасцігаць жа душу народнага паэта можна бясконца. Кожнае пакаленне намагаецца зрабіць гэта па-свойму, улічыўшы папярэднія дасягненні і досвед. Увесь час адкрываюцца новыя далягляды, і ў тым ніколі не будзе пастаўлена апошняя кропка.

Фота: Іацыфіна Блашчэной.

Напрыканцы 500-гадовага юбілею беларускага кнігадрукавання ў культурным жыцці краіны ды й увогуле ў сусветнай славістыцы адбылася значная падзея: у выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» пабачыў свет 1 том персанальнай шматтомнай энцыклапедыі «Янка Купала».

...Першы даведнік пра Янку Купалу выйшаў з друку ў 1986-м — больш як 30 гадоў таму. За гэты час адбылося шмат змен у грамадска-палітычным і культурным жыцці нашай краіны, паўстала незалежная Рэспубліка Беларусь. Гістарычныя пераўтварэнні і разбурэнне ідэалагічных догмаў адкрылі для нас невядомага раней Купалу: многія з яго твораў, напісаныя ў 1910 — 1920-х гадах, не ўключаліся ў зборнікі, не згадваліся ў даследчых працах. Так, пад вокладкай папярэдняга даведніка адсутнічаюць вершы «Акоў паломаных жандар», «Годзе», «Ёсць жа яшчэ», «25.III.1918 — 25.III.1920. Гадаўшчына-памінкі» і некаторыя іншыя, няма ні слова пра яго натхнёную публіцыстыку 1919 — 1920-х гадоў. Калі ж вярнуліся з небыцця і многія імёны, перад купалазнаўствам паўстала задача — стварыць новую энцыклапедыю, якая ахапіла б апошнія дасягненні і адлюстравала б новыя абсягі ведаў пра класіка айчыннай літаратуры.

Падчас прэзентацыі ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы.

Працяг на стар. 11 ▶

# ЗАРАДЖАНЫ НА ШЧАСЦЕ

**Чалавек-эпоха альбо чалавек-легенда. Менавіта так называе сёння арт-грамадства народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва: яму споўнілася 95 гадоў. Па традыцыі дзень нараджэння Леанід Дзмітрыевіч правёў у музеі.**

У Нацыянальны мастацкі музей Беларусі з'ехаліся прыхільнікі яго творчасці з усёй краіны. Добрая ўсмішка на твары майстра, тысячы віншавальных слоў і шэраг знакавых твораў, якія адгукаюцца ў сэрцы цёплым трапятаннем, дабрынёй. На адкрыцці выстаўкі маэстра падкрэсліў: «Я такі шчаслівы, што вы ўсе да мяне прыйшлі».

— Шчаслівая нацыя тая, якая мае такіх таленавітых герояў. У Беларусі ёсць такія брэндзі, як Белавежская пушча, возера Нарач, а сярод асоб — Купала, Колас, Караткевіч, Барадулін... Ёсць яшчэ і Шчамялёў, — падкрэсліў старшыня Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сітніца. — Нам пашанцавала, што ў нас ёсць такі мастак, які ведае колеры ўсёй краіны. Яго руку немагчыма не пазнаць: ён апявае ўсё, што бачыць вакол, апявае жыццё. А мы шчаслівыя яшчэ і таму, што сёння можам зірнуць на свет вачыма мастака — гонару нашай зямлі.

Любоў да мастацтва Леанід Шчамялёў нясе ўсё жыццё. Спасцігаць творчыя асновы пачаў яшчэ ў Віцебску, дзе было вельмі насычанае культурнае жыццё. Мастак паспеў пазнаёміцца з выкладчыкам Марка Шагала — Юдэлем Пэнам і нават паказаць яму свае творы. Аднак прафесійна ўзяў у рукі пэндзаль пасля вайны. За плячыма былі бітва на Курскай дузе і раненне. Пазней ён амаль не звяртаўся ў работах да батальных сюжэтаў, а раскрываў псіхалогію людзей, якія ведаюць, што такое жыццё пад кулямі...

Працяг на стар. 12 ▶



Фота: Бор Та.

## Акіэнты тыдня:

## краіна

Змены ў СМІ і прыярытэты. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка прыняў кадравыя рашэнні адносна кіраўніцтва шэрага рэспубліканскіх СМІ. Прызначаны новыя кіраўнікі Белтэлекампаніі і газеты «СБ. Беларусь сегодня» — Іван Эйсмонт і Дзмітрый Жук. Кіраўнік дзяржавы таксама ўзгадніў назначэнне Ігара Луцкага генеральным дырэктарам тэлеканала СТБ. «Кіраўнікі, на пасаду якіх вы заступаеце, — гэта людзі вельмі дастойныя: і Давыдзька, і Якубовіч, і Казіятка, і многія іншыя. Людзі дастойныя, і ў сувязі з гэтым іх нельга страціць», — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка. Прэзідэнт выказаў надзею, што з прыходам новых кіраўнікоў работа галоўных СМІ краіны кардынальна зменіцца, дзе гэта неабходна. На думку кіраўніка дзяржавы, цэнтральныя СМІ Беларусі маюць патрэбу ў пераменах. «Трэба мяняць і якасць, і ўнутраны змест, і знешнюю форму. Трэба рухацца наперад, выкарыстоўваючы той патэнцыял, які назапашаны», — адзначыў Прэзідэнт.

Юбілей, які нельга не заўважыць. Кіраўнік дзяржавы павіншаваў з 95-годдзем народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва. «З Вашым імем звязаны значныя дасягненні беларускай школы жывапісу, — падкрэсліў Прэзідэнт. — Вы ўнеслі вялікі ўклад у захаванне, развіццё і папулярнасць лепшых традыцый нацыянальнага выяўленчага мастацтва. Вашы палотны — гэта ўзор высокага майстэрства, а прафесійная і грамадская дзейнасць — прыклад самаадданага служэння сваёй краіне». На думку кіраўніка дзяржавы, слоў шчырай падакты заслужылае работа майстра па выхаванні некалькіх пакаленняў таленавітых мастакоў, якія з'яўляюцца гонарам краіны. Аляксандр Лукашэнка пажадаў юбіляру моцнага здароўя, доўгіх гадоў жыцця, поспехаў і дабрабыту.

Культура: спектр праблем. Ад Нацыянальнай кінастудыі «Беларусь-фільм», з завяршэннем рэканструкцыі якой створаны ўсе неабходныя ўмовы для работы, чакаюць запатрабаванага айчыннага кіно. Такую задачу паставіў намеснік прэм'ер-міністра Беларусі Васіль Жарко на падагульняльнай калегіі Міністэрства культуры. «Неабходна прасоўваць прадукцыю на знешнія рынкі. Трэба вучыцца шукаць партнёраў па сумесных праектах, у тым ліку з недзяржаўным сектарам, працаваць з тэлеканаламі», — падкрэсліў віцэ-прэм'ер. Васіль Жарко закрануў тэму арганізацыі ў Беларусі міжнароднага дзіцячага конкурсу песні «Еўрабачанне-2018» і II Еўрапейскіх гульніў у 2019 годзе. Што да песеннага форуму, віцэ-прэм'ер упэўнены, што конкурс можна арганізаваць на высокім узроўні, і даручыў пачынаць работу па пошуку і падрыхтоўцы прадстаўніка ад Беларусі. Для гэтых II Еўрапейскіх гульніў неабходна дасканалая праца ўсе пытанні арганізацыі іх вольнага часу, у тым ліку ў тэатрах, музеях.

А Міністэрства культуры Беларусі сёлага мае намер сканцэнтравана праправаў і рэалізацыі дзяржаўнай культуры палітыкі, падкрэсліў падчас калегіі ведамства па выніках работы ў мінулым годзе яго кіраўнік Юрый Бондар. Мінкультуры стане ідэалагічным, прававым і кадравым штабам галіны. Адкажнасць за творчыя і эканамічныя вынікі, за дабрабыт людзей ляжа на кіраўнікоў устаноў. «Мы дадзім вам свабоду дзейнасці, але пры гэтым будзем патрабаваць вынік», — агучыў свой пункт гледжання міністр культуры. А машаб задач сур'ёзны. «Культура прызначана выйсці з амплуа вечнай Папялушкі. У 2018 годзе мы павінны гучна заявіць пра сябе, справай даказаць сваю жыццёвую неабходнасць грамадству. Гэта стане першым крокам насустрач змяненню стаўлення грамадства да культуры, прызнання, у тым ліку эканамічнага, яе ролі як духоўнага гаранта незалежнасці беларускай дзяржавы», — упэўнены Юрый Бондар.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

## У ТЭХНАЛАГІЧНАЙ ПЛЫНІ

Вызначаны кірункі працы Міністэрства інфармацыі на 2018 год

Час як адчувальны ўдзельнік інфармацыйных працэсаў у грамадстве быў адным з нябачных удзельнікаў калегіі Міністэрства інфармацыі Беларусі, якая падводзіла вынікі працы ў 2017 годзе і вызначыла далейшыя кірункі.

## Кніжныя

— Неабходна прааналізаваць пытанні выдавецкай дзейнасці, — адзначыў намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Васіль Жарко. — У сістэме міністэрства шэсць выдавецтваў, у многіх ведамстваў ёсць свае рэдакцыйна-выдавецкія цэнтры — іх ужо больш за 130. Трэба вывучыць, наколькі загружаныя выдавецтвы, якія кнігі выдаюцца, іх запатрабаванасць, сабекошт, рэнтабельнасць. Трэба прааналізаваць сітуацыю з кніжнай прадукцыяй на сховішчах выдавецтваў. Падумаць пра стварэнне новых крам і кіёскаў, асабліва ў рэгіёнах, дзе папулярнасць чытання сярод дзяцей.

## Актуальныя

У літаратуры трэба шукаць маладых аўтараў і падтрымліваць тых, якія творыць больш актуальныя і адлюстроўваюць сучаснае жыццё. Гэта магло б быць выдатнай дапамогай і айчыннай кінаіндустрыі, якой сёння не хапае цікавых сучасных кінасцэнарыяў. Гэта адзначыў першы намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Максім Рыжанкоў, які таксама звярнуў увагу на больш актыўную папулярнасць нацыянальных каштоўнасцяў праз інтэрнэт і крэатыўную працу ў сацыяльных сетках прадстаўнікоў традыцыйных СМІ. Таксама падкрэсліў неабходнасць развіцця ўласнага кантэнт, асабліва для тэлеканалаў, і больш хуткі пераход іх да HD-вяшчання.

— Кожны рэсурс павінен прапаноўваць наведвальніку нешта асаблівае, арыентавацца на пэўны сегмент грамадства. Прэса мусіць не падстройвацца пад інтарэсы рэгіянальных чыноўнікаў, а паказаць асаблівае жыццё, людзей і тых



Фота Юрыя Пасечніка.

праблемы, якія іх хваляюць. СМІ павінны служыць кансалідацыі грамадства, даносіць правераную інфармацыю.

## Інфармацыйныя

Варта разумець свой час, ісці ў нагу з ім: адчуваць працэсы, якія адбываюцца ў інтэрнэт-прасторы, але не перашкаджаць, а навучыцца выкарыстоўваць мноства інфармацыйных крыніц. Міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч вызначыў:

—...Шукаць традыцыі, досвед, якія павінны прыйсці з друкаваных СМІ ў сацыяльныя сеткі, новыя медыя. Кожная рэдакцыя, у тым ліку і раённай газеты, павінна стаць мультымедычным цэнтрам, які будзе выкарыстоўваць сучасныя тэхналогіі ў зносінах з чытачом.

Таксама ў 2018 годзе будзе працягнутая распрацоўка праекта закона «Аб унясенні дапаўненняў і змяненняў у некаторыя законы Рэспублікі Беларусь». Праект, які пачаўся летась, прадугледжвае глабальную карэкціроўку закона «Аб сродках масавай інфармацыі», а таксама кропкавыя дапаўненні і змяненні ў іншыя дакументы, з улікам міжнароднага досведу.

Ларыса ЦІМОШЫК

## Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

9 лютага — на сустрэчу з Алінай Легаствавай у Беларускую дзяржаўную акадэмію авіяцыі. Пачатак а 15-й гадзіне.

11 лютага — на вечар паэзіі і рамансаў літоўскай паэтэсы і спявачкі Ганны Тураносавай-Абрас у Мінскую цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Я. Купалы. Пачатак а 18-й гадзіне.

12 лютага — на літаратурны праект «Школа запрашае» з удзелам пісьменнікаў у СШ № 157. Пачатак а 14-й гадзіне.

13 лютага — на сустрэчу з калінінградскімі пісьменнікамі, якая пройдзе на філалагічным факультэце Белдзяржуніверсітэта. Пачатак аб 11.15.

13 лютага — у літаратурны клуб «Слова» пры публічнай бібліятэцы № 3. Пачатак а 14-й гадзіне.

13 лютага — на юбілейны вечар Леаніда Багдановіча «У сэрцы храм свой пабудую» ў публічную бібліятэку № 7. Пачатак а 16-й гадзіне.

13 лютага — на прэзентацыю «Калінінградскага шывтка» ў часопісе «Белая Вежа». Мерапрыемства пройдзе ў ДOME літаратара з удзелам калінінградскіх пісьменнікаў. Пачатак а 16-й гадзіне.

14 лютага — у студыю юнага літаратара «Шабаноўскія звяночкі» пры дзіцячай бібліятэцы № 3. Пачатак аб 11-й гадзіне.

14 лютага — на сустрэчу з калінінградскімі пісьменнікамі ў Дом дружбы. Пачатак а 14-й гадзіне.

14 лютага — на пасяджэнне юных літаратараў «Малінаўскія галасы» ў

дзіцячую бібліятэку № 15. Пачатак а 16-й гадзіне.

14 лютага — на літаратурны вечар «Толькі пра каханне» з удзелам пісьменнікаў Мінска і Калінінграда ў Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Я. Купалы. Пачатак а 18-й гадзіне.

15 лютага — на творчы вечар Алены Міхаленкі ў Дом-музей Ваньковічаў. Пачатак а 16-й гадзіне.

15 лютага — на сустрэчу з Георгіем Марчуком у межах тыдня роднай мовы ў гімназію № 4. Пачатак а 13.30.

## Мінскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

10 лютага — на сустрэчу ў народнае літаратурна-мастацкае аб'яднанне «Рунь» «Памяць удзячных нашчадкаў», прысвечаную 210-годдзю з дня нараджэння Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, якая адбудзецца ў Валожынскім раённым цэнтры культуры. Пачатак аб 11-й гадзіне.

11 лютага — на адкрыццё фотавыстаўкі Уладзіслава Цыдзіка «Бачу Беларусь такой» у белую залу Чырвонага касцёла г. Мінска. Пачатак а 12.30.

## Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

13 лютага — на сустрэчу пісьменніка і журналіста Міколы Панасюка з вучнямі СШ № 6 г. Брэста. Пачатак а 14-й гадзіне.

## Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

12 лютага — на літаратурную сустрэчу «Глыбіня прасвятая нябёсаў» з удзелам Галіны Загурскай і Пятра Буганава ў Полацкі духоўна-асветніцкі цэнтр. Пачатак а 10-й гадзіне.

## Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

11 лютага — на сустрэчу Людмілы Шаўчэнкі ў межах абласной грамадска-літаратурнай акцыі «Творы і творцы» ў Гродзенскую абласную навуковую бібліятэку імя Я. Ф. Карскага. Пачатак аб 11-й гадзіне.

15 лютага — на чарговую заняткі Гродзенскай грамадскай літаратурнай школы ў офіс Гродзенскага абласнога аддзялення СПБ. Пачатак а 17-й гадзіне.

16 лютага — на сустрэчу з празаікам, публіцыстам Ірынай Фамянковай і паэтам Віктарам Кудлачовым у Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя А. Макаёнка. Пачатак а 12-й гадзіне.

## Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

11 лютага — на літаратурны вечар «Шлях, накіраваны з пачатку», прысвечаны 125-годдзю Максіма Гарэцкага, які праводзіцца сумесна з аддзелам беларускай і крэдаўнай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна (вул. Крыленкі, д. 8). Пачатак а 12-й гадзіне.

14 лютага — на сустрэчу студэнтаў Магілёўскага бібліятэчнага каледжа з Валянцінай Габрусёвай. Пачатак а 14.30.

16 лютага — на літаратурную сустрэчу аўтараў Санкт-Пецярбургскага «Клуба дэтэктыва» з паэтэсай Марынай Сліўко і галоўным рэдактарам часопіса «Метамарфозы» Наталляй Сядневай у Дом пісьменніка Санкт-Пецярбурга. Пачатак а 18.30.

Супрацоўніцтва

Люстэрка тыдня:

свят

# Аб'яднаныя адным інтарэсам

**Паміж Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Саюзам пісьменнікаў Беларусі заключана пагадненне аб супрацоўніцтве. Дакумент мае на мэце ўзняць творчыя стасункі на новы ўзровень.**

Пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Саюз пісьменнікаў Беларусі мае намер правесці сёлета семінар з дырэктарамі кніжных крамаў сістэмы ААТ «Белкніга», прадстаўнікамі выдавецтваў.

3 лютага мінулага года пісьменнікі актыўна праводзяць прэзентацыі сваіх выданняў у гандлёвых залах, прыцягваючы тым самым увагу да кніжных навінак. Падчас сустрэч заўважана, што літаратура айчынных аўтараў нярэдка займае месца на аддаленых паліцах, тым самым прайграе расійскім выданням. Размова пойдзе і пра запланаваны выдавецтвамі выхад кніг на гэты год — перспектыўнае папаўненне асартыменту. Такім чынам, партнёры па прасоўванні кнігі, работнікі кніжных крамаў стануць больш дасведчанымі ў развіцці сучаснага літаратурнага працэсу, будуць валодаць змястоўнай інфармацыяй пра кніжныя навінкі. А значыць, змогуць лепш сарыентаваць пакупніка ў выбары.

Цяпер СПБ далучаецца да ініцыятывы міністэрства — рэспубліканскай акцыі «Культурны маршрут “Мая Беларусь: сучасныя пісьменнікі — дзецям”» і рыхтуе вялікую праграму для ўдзелу ў XXV Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы.

Марыя ЛШЕНЬ

Сусветна вядомы галівудскі фільм «Форэст Гамп» з Томам Хэнксам, Робін Райт і Саллі Філд пакажуць у беларускай агуцы 14 лютага. Яшчэ адзін спосаб адзначыць Дзень усіх закаханых — узяць удзел у анлайн-акцыі «Закаханыя ў Коласе», якую запусціў Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа да 14 лютага. Сёлета адзначаецца 105-годдзе шлюбу Якуба Коласа і яго музы, жонкі Марыі Дзмітрыеўны, таму супрацоўнікі музея прапануюць завітаць да іх на экспазіцыю, зрабіць сэлфі з прадметамі і фотаздымкамі Якуба Коласа з жонкай, а потым размясціць іх у сацыяльных сетках пад адмысловым хэштэгам #loveinkolasmuseum. Праз рандомны адбор вызначаць пераможцаў, якія атрымаюць квітку ў Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай музычнай тэатры, Нацыянальнай акадэмічнай драматычнай тэатры імя М. Горкага і кіна-тэатр «Silver Screen».

Мексіканскі кінарэжысёр Гільерма дэль Тора атрымаў прэмію Гільдыі рэжысёраў ЗША за «Выдатныя дсяцігоддзі ў галіне рэжысуры мастацкага фільма». Нагодай для атрымання ўзнагароды стала яго новая стужка «Форма вады», якая абышла фільмы «Лэдзі Берд» рэжысёра Грэты Гервіг, «Тры білборды на мяжы Эвінга, Місуры» Марціна Макдана, «Дзюнкерк» Крыстафера Нолана і «Прэч» Джордана Піў. Нягледзячы на папулярнасць сваіх фільмаў, Гільерма дэль Тора ўпершыню прадстаўлены на прэміі Гільдыі рэжысёраў ЗША, якая штогод ладзіцца дзеля ўхвалення выбітных дсяцігоддзяў у сферы рэжысуры кіно і тэлебачання.

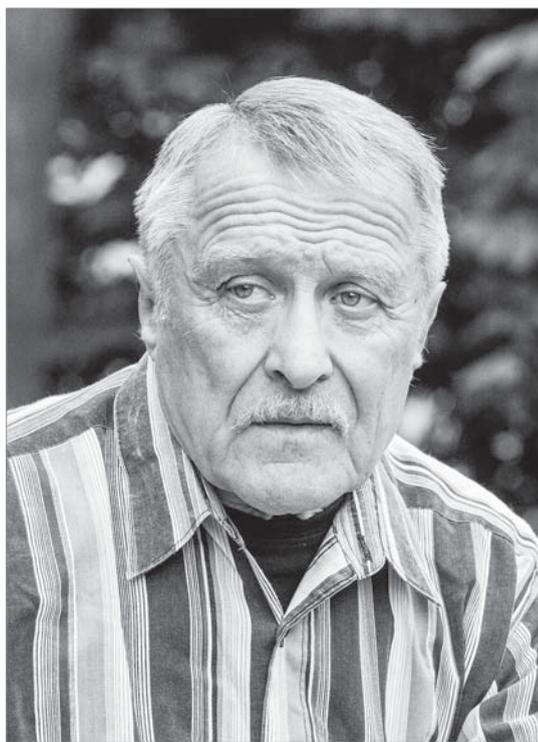
Гравюры вядомага іспанскага мастака Сальвадора Далі, зробленыя адмыслова да святкавання 700-годдзя з дня нараджэння Дантэ Аліг'еры, будуць экспанавацца ў Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі з 1 сакавіка. Сюррэаліст праілюстраваў адно з выданняў «Боскай камедыі», і гэтыя гравюры сталі аднымі з найвядомейшых ілюстрацый да твора Дантэ. З прыватнай італьянскай калекцыі ў Мінск прыедзе сто графічных работ Сальвадора Далі, а таксама тытульны ліст «Боскай камедыі» 1965 года выпуску з аўтографам аўтара ілюстрацый. Арганізатары выстаўкі плануюць дапоўніць экспазіцыю адукацыйнай праграмай, дзе спецыялісты паведамаць наведвальнікам пра спадчыну Дантэ і Сальвадора Далі, а таксама пра ўнёсак «Боскай камедыі» ў сусветнае мастацтва.

На 78 годзе жыцця спачыў рэжысёр анімацыйных фільмаў Анатоль Рэзнікаў, які стварыў знакаміты мультфільм пра прыгоды ката Леапольда. Дружалюбны кот са сцэнарыя Аркадзя Хайта атрымаў экраннае жыццё дзякуючы мастаку-мультиплікатару Анатолю Рэзнікаву, а той, у сваю чаргу, праз упадабаную дзедзі і дарослымі анімацыйную стужку стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР за творы літаратуры і мастацтва для дзяцей. Цікава, што пасля 22-гадовага перапынку Анатоль Рэзнікаў зноў распачаў работу над мультфільмамі, і ў гонар 75-годдзя рэжысёра выйшаў мультсерыял «Новыя прыгоды ката Леапольда».

Агляд цікавінак ад Дар'і ЧАРНЯЎСКОЙ

## ЯГО ХАРАКТАР. НАЦЫЯНАЛЬНЫ

**Пакінуў свят народны артыст Беларусі Генадзь Гарбук, патрыярх Купалаўскага тэатра.**



Фота Кастуся Дробіва.

Ходаса, у легендарнай камедыі «Белыя Росы». А як ён перадаў драму героя Караткевіча Лапатухі ў «Чорным замку Альшанскім»... Ці вобраз Петрака ў фільме Міхаіла Пташука «Знак бяды» паводле аповесці Васіля Быкава...

Ён быў пераканаўчы ў спектаклі «Пінская шляхта»: здавалася, трымае на плячах увесь беларускі боль. Адна з яркіх яго роляў была ў спектаклі «Вечар», вясковыя героі якога жывуць надзеяй на сустрэчу з тымі, каго любяць, — і тое было шчыра. У гэтай яго ролі было столькі сапраўднага жыцця...

Адзін з самых знакамітых і любімых актёраў Беларусі, лаўрэат дзяржаўных прэмій і прэміі Прэзідэнта «За духоўнае адраджэнне», уладальнік медаля Францыска Скарыны і прыза Саюза тэатральных дзеячаў «Хрустальная Паўлінка» на 84-м годзе жыцця сышоў у Вечнасць. Але лёс вялікіх артыстаў працягваецца — у іх героях.

У Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, дзе сёння адбываецца развітанне з выдатным артыстам, пануе смутак: «Нам зараз цяжка прыняць і асэнсаваць гэтую страту, а таксама падабраць словы, якія маглі б выказаць наш глыбокі жал — як калег і сяброў».

Смуткуюць прадстаўнікі прафесійнай супольнасці, словы спачування выказаў Саюз тэатральных дзеячаў Беларусі. Спачуванне родным і блізім выдатнага артыста Генадзя Міхайлавіча Гарбука выказаў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка.

Народны артыст Беларусі Генадзь Гарбук знайшоў вечны спачын на «Алеі зорак» Усходніх могілак Мінска.

Народны артыст Беларусі Генадзь Гарбук знайшоў вечны спачын на «Алеі зорак» Усходніх могілак Мінска.

У жыцці і творчасці ён кіраваўся біблейскім заветам: «Чалавеку ўласціва імкненне да святла, добра і прыгажосці». Згодна з гэтым прынцыпам, пагаджаўся на ролі ў тэатры ці кіно і, калі адчуваў, што гэта тое, што падыходзіць менавіта яму, рабіў усё магчымае, каб атрымалася лепш.

Ураджэнец Ушачыны пачынаў актёрскую кар'еру ў Віцебску, у Коласаўскім тэатры, куды трапіў па рэмеркаванні. Але роднай для яго стала сцэна Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы. На гэтыя славутыя падмосткі Генадзь Гарбук выходзіў больш за паўстагоддзя. Тут нарадзіліся яго лепшыя ролі, сярод якіх тыя, якія яму ўдаваліся асабліва, — вобразы людзей з народу, простых беларусаў.

За сваё доўгае тэатральнае жыццё Генадзь Міхайлавіч перайграў шмат роляў, але любімай называў ролю Васіля Дзятліка ў спектаклі «Людзі на балоце» паводле рамана Івана Мележа. Яе ён іграў і ў віцебскім тэатры, і ў аднайменным тэлеспектаклі. За яе ў 1966-м быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР. І на працягу амаль 20 гадоў у вобразе Васіля Дзятліка выходзіў на сцэну Купалаўскага. Але ў фільме Віктара Турава «Людзі на балоце» Генадзь Гарбук сыграў ролю Чарнушкі — бацькі Ганны і за гэтую працу ў 1984-м стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР. Усесаюзную вядомасць прынесла актёру роля Андрэя, старэйшага сына Фядоса

**10 лютага** — 150 гадоў з дня нараджэння Каруся Каганца (сапр. Казімір Кастравіцкі; 1868 — 1918), пісьменніка, перакладчыка, мастака, мовазнаўца, грамадскага дзеяча.

**10 лютага** 75 гадоў спаўняецца Міхасю Тычыну, літаратуразнаўцу, пісьменніку.

**10 лютага** 80-гадовы юбілей святкуе Юрый Фатнеў, паэт, празаік. Піша на рускай мове.

**12 лютага** — 60-годдзе адзначае Аляксей Ненадавец, фалькларыст, літаратуразнаўца, краязнаўца.

**13 лютага** 75 гадоў спаўняецца Івану Клянціцкаму, скульптару.

**14 лютага** — 105 гадоў з дня нараджэння Віталія Цвірка (1913 — 1993), жывапісца, педагога, народнага мастака Беларусі.

**14 лютага** 80-годдзе святкуе Фёдар Пыталеў, кампазітар, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

**15 лютага** 80 гадоў адзначыць Мая Гарэцкая, тэатральны крытык.



МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ		
Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасада (да 5 гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбарання на тэрмін, вызначаны Наймальнікам:		
1	кафедра канцэртмайстарскага майстарства	— старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)
2	кафедра баяна і акардэона	— старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)
3	кафедра кампазіцыі	— загадчык кафедры (1,0 шт. адз.) — прафесар (1,0 шт. адз.)
4	кафедра медных духавых і ударных інструментаў	— дацэнт (1,0 шт. адз.)
5	кафедра сацыяльна-гуманітарных дысцыплін	— старшы выкладчык (2,0 шт. адз.) — дацэнт (2,0 шт. адз.)

## ІСЦІ ДА ЧЫТАЧА

Пісьменнікі трымалі творчы экзамен: у Мінскім абласным аддзяленні прайшоў справаздачны сход. У складзе аддзялення — 87 літаратараў. Гэта другая па колькасці ў пісьменніцкім саюзе суполка пасля самай масавай — Мінскай гарадской. Адзін з галоўных вынікаў мінулага года — 53 новыя выданні, аўтарства якіх належыць творцам з розных куткоў цэнтральнага рэгіёна.

Старшыня аддзялення Святлана Быкава заўважыла, што гэта крыху меней за год папярэдня. Аднак сёння, калі кніжны рынак насычаны прадукцыяй на розны густ, важна звярнуць пільную ўвагу на якасны складнік кнігавыдання. Як вядома, акрамя выдатнага рукапіса, будучай кнізе патрэбен цікавы дызайн, прыгожае мастацкае афармленне. Менавіта такой пазіцыі прытрымліваюцца літаратары Міншчыны і актывізаваюць работу па прапагандзе ўжо наакупленага літаратурнага багажа.

Святлана Быкава ўпэўнена, што цяпер, як ніколі раней, час патрабуе непасрэдных зносін пісьменнікаў з чытачамі. Камп'ютары абмяжоўваюць прастору стасункаў. А грамадства мае патрэбу ў жывым слове. Летась актывісты аддзялення прымалі ўдзел ва ўсіх дзяржаўных святах, прысвечаных знакавым падзеям нашай гістарычнага мінулага, а таксама юбілейным датам беларускіх класікаў. Гучалі вершы, песні Уладзіміра Цануніна, Віктара Кажуры, Бажэны Ганушкінай, Валянціны Гіруць-Русакевіч, Ліліі Мясешкі. Па падліках, за год пісьменнікі Міншчыны правялі шэраг сустрэч з больш чым 50-тысячнай аўдыторыяй, што можна параўнаць з колькасцю насельніцтва Дзяржынскага раёна.

Сутнасць такіх сустрэч — жаданне майстроў мастацкага слова праз сваю творчасць перадаць чытачам, асабліва моладзі, любоў да Беларусі, да свайго роднага кута, што не менш важна: пісьменнікі — узорныя носьбіты беларускай мовы. І з іх вуснаў мова абуджае ў юных сэрцах захапленне нашым нацыянальным духоўным скарбам. Літаратары рады ўдзелу ў журы рэспубліканскага конкурсу юных чытальнікаў «Жывая класіка» і з нецярпеннем чакаюць пачатку сёлетняга спаборніцтва школьных талентаў.

На сходзе згадвалася і пра адказны для пісьменніцкай грамады час уважання сваіх творчых набыткаў для ўдзелу ў чарговым конкурсе «Нацыянальная літаратурная прэмія». З прыемнасцю адзначалася, што Зіновій Прыгодзіч летась пакарыў вяршыню лепшага публіцыста краіны.

Вельмі абнадзейлівай аказалася і такая навіна: вясной мусіць выйсці даўно чаканы дзіцячы зборнік, складзены Ірынай Карнаухавай. Аўтарства ў ім маюць 28 пісьменнікаў Міншчыны. Такі выдатны падарунак атрымаюць не толькі дзеці, але і педагогі, бацькі. Сама назва гаворыць пра рознабаковы змест кніжнай навінкі — «Ад калыханкі да забаўлянікі». Дарэчы, Мінскі аблвыканкам падтрымлівае ідэю прэзентацыі выдання ў райцэнтрах вобласці. Мяркуюцца, што прадстаўленне кнігі адбудзецца «на калёсах» — з дапамогай спецыяльна выдзеленага для літаратурнага падарожжа аўтобуса. У гэтым заверыла Святлана Баранок, першы намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мінаблвыканкама. Яна таксама звярнула ўвагу на літаратурныя старонкі ў раённым друку. Пісьменнікі былі рады, што гэта балючая для многіх з іх тэма знаходзіць разуменне ва ўлады. Некаторыя газеты пазбавілі мясцовых літаратараў магчымасці друкавацца. Як вядома, першыя спробы свайго п'яра многія прызнаны творцы рабілі менавіта на старонках «раёнак». У той час як у аддзялення ёсць і такі вопыт: з рэдакцыяй газеты «Мінская праўда» пасля пэўных цяжкасцей знайшлося разуменне: газета стала рэгулярна размяшчаць літстаронкі.

У плане, які агучыла намеснік старшыні Мінскага абласнога аддзялення Бажэна Ганушкіна, ёсць тое, што будзе з цікавасцю запатрабавана грамадскасцю. Як, напрыклад, вечарыны ў гонар вядомых творцаў мінулага — Каруся Каганца, Алеся Бачылы, Уладзіслава Сыракомлі. Таксама пройдуць імпрэзы, прысвечаныя нашым сучаснікам, — Дзмітрыю Вінаградаву, Уладзіміру Карызну, Казіміру Камейшу. Пісьменнікі Міншчыны плануюць наведваць гамяльчан. Хочучы далучыцца да ўдзелу ў міжнародным фестываль-конкурсе паэзіі і паэтычных перакладаў «Берагі сямброўства».

Словам, жыццё на Міншчыне абяцае быць больш змястоўным і захапляльным. Пісьменнікі на гэта маюць добры настрой!

Марыя ЛПЕНЬ

# Падарожжа з дзіцячай кніжкай



Кацярына Хадасевіч-Лісавая падчас сустрэчы з маленькімі чытачамі.

**Рэспубліканская акцыя, арганізаваная разам з Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Саюзам пісьменнікаў Беларусі, распачнецца падчас XXV Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу, якая пройдзе з 28 лютага па 4 сакавіка. У планах ініцыятывы — ахапіць не толькі ўсё вобласці нашай краіны, але і раённыя цэнтры. Першая кропка на «культурным маршруце» — Любанскі раён Мінскай вобласці. Старшыня аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Васіль Каткавец паведаміў, што падрыхтоўка да ўдзелу ў акцыі пачынаецца гэтымі днямі: раён рыхтуе некалькі творчых сюрпрызаў.**

— Прадстаўнікі выдавецтваў сабраліся, каб аб'яднаць намаганні ў павышэнні культурнага ўзроўню падрастаючага пакалення, — зазначыла кансультант упраўлення выдавецкай дзейнасці і гандлю Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Людміла Быкава падчас прэзентацыі «культурнага маршрута». — Мэта акцыі — прышчэпка цікавасці да чытання нашым дзецям, знаёмства

«Культурны маршрут «Мая Беларусь: сучасныя пісьменнікі — дзецям»» стартуе з Любаншчыны

з сучаснымі беларускімі пісьменнікамі і паэтамі. Дзеля гэтага запланаваны шэраг розных мерапрыемстваў: сустрэчы з пісьменнікамі, прэзентацыі кніг, круглыя сталы, аўтограф-сесіі, віктарыны.

Абмеркаваць перспектывы развіцця новага праекта прыйшлі галоўны рэдактар часопіса «Вясёлка» Уладзімір Ліпскі і прадстаўнікі дзяржаўных выдавецтваў «Мастацкая літаратура», «Беларусь», «Народная асвета», «Пачатковая школа», «Адукацыя і выхаванне», Выдавецкі дом «Звязда». Яны агучылі спіс прапанаваных для ўдзелу ў акцыі кніг. Сярод аўтараў, чые творы хутка выправяцца ў падарожжа па Беларусі, — Мікола Чарняўскі, Алесь Карлюкевіч, Геннадзь Аўласенка, Алена Масла, Раіса Баравікова, Уладзімір Ліпскі, Алесь Бадак ды іншыя. Для школьнікаў малодшага і старэйшага школьнага ўзросту складуць адмысловыя запlechнікі з дванаццаццю кнігамі сучасных беларускіх пісьменнікаў. Акрамя рэальных запlechнікаў, выдавецтвы падрыхтуюць і віртуальныя: вядома, што сучасным дзецям зручна шукаць творы ў інтэрнэт-прасторы. Арганізатары ініцыятывы звярнулі ўвагу на тое, што цана ў прапанаваных выданняў даволі дэмакратычная. Гэта вельмі важна для акцыі: камплект з адабраных кніг здолее набыць звычайная беларуская сям'я.

— Акцыя своечасовая і патрэбная, — сцвярджае дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Алесь Бадак. — Зайздзіце ў любую кнігарню краіны, і ўбачыце шмат дзіцячых кніжак на беларускай і рускай мовах ад беларускіх, рускіх і замежных аўтараў. З аднаго боку, выдатна, калі для дзіцячага чытання столькі твораў. З іншага боку, выдаўцы і пісьменнікі добра ўсведамляюць: чым больш кніжак у крамах ды бібліятэках, тым большая канкурэнцыя. У гэтых умовах важна, каб чыталіся і перачыталіся лепшыя творы, бо кожны з нас ведае па ўласным дзяцінстве: тое, што прачытаў і ўпадабаў у гэтым узросце, застаецца ў памяці на ўсё жыццё. Арганізатары акцыі маюць на мэце не толькі заахвочваць дзяцей да чытання беларускіх аўтараў, але і выходзіць актыўнага чытача, які будзе выказваць свае думкі пра кнігу.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

## Шляхецкія быліцы Адама Міцкевіча

**Днямі ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адкрыта часовая літаратурна-мастацкая экспазіцыя «Шляхецкія быліцы Адама Міцкевіча», прысвечаная 220-гадоваму юбілею з дня нараджэння паэта.**

Назва выстаўкі па задуме стваральнікаў мусіць адлюстравать жыццё беларуска-літоўскай шляхты. Унікальныя інтэр'еры сталовага пакоя, музычнага салона (з яго легендарным курантавым гадзіннікам, які адбіваў «Марш Дамброўскага»), партрэты продкаў — уражанне, што пераносіцца ў часы «Пана Тадэвуша».

— Мы не маглі не згадаць адзін з самых буйных твораў Міцкевіча, — распавядае экспазіцыянер Вольга Гулева. — Стварэнне паэмы было для яго спробай аднавіць у памяці жыццё ў літоўскіх засценках — там, дзе ён пачуваўся шчаслівым. У Парыжы ён чытаў знаёмым свой твор па старонках, вяртаючыся ў думках да каранёў, у дзяцінства.

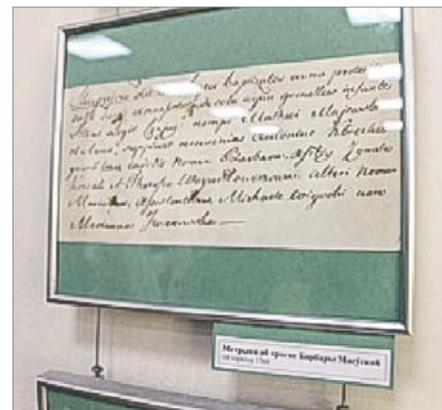
Таксама ёсць на выстаўцы і дакументы, прадстаўленыя Польшкім інстытутам, якія тычацца дзейнасці Таварыства філаматаў і філарэтаў. Але сапраўднай сенсацияй сталі адшуканыя ў Дзяржаўным гістарычным архіве Літвы даследчыкам Зміцерам Юркевічам метрыкі з запісамі аб хрышчэнні Адама Міцкевіча (1798 г.), аб шлюбе Мацея Маеўскага і Ганны Гарэшкі (1763 г.) — дзядулі і бабулі паэта, а таксама аб хрышчэнні яго маці Барбары Маеўскай (1769 г.).

— Геній паэта належыць да культур розных народаў: беларускага, літоўскага, польскага, рускага. Постаць класіка сягае сусветнага маштабу, таму ўшанаванне яго памяці павінна творча, эмацыянальна і культурна яднаць нашыя народы, паляпшаць параўменне на аснове прынцыпаў гуманізму, дэмакратызму, нацыянальных каштоўнасцяў, — зазначыў Іван Саверчанка, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы.

Гэта толькі пачатак святочных падзей па захаванні і папулярнасці спадчыны філаматаў і іх выбітнага прадстаўніка, што запланаваны на юбілейны год.



Даследчык Зміцер Юркевіч паказвае копіі метрык з запісамі аб хрышчэнні і шлюбе.



Метрыка аб хрышчэнні Барбары Маеўскай.

# УЦЯКАЧ АД ПРАТАКОЛЬНАЙ ПРАЎДЫ

Мы развучыліся ў літаратуры... прыгожа маніць. Жаданне быць па-школьнаму праўдзівымі, пісаць так, «як яно ёсць», як падаецца, сапсавала не адзін твор. Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч, з дня нараджэння якога 4 лютага споўнілася 210 гадоў, смяяўся з такіх «праўдашукальнікаў». Напрыканцы жыцця нават марыў стварыць п'есу пра аднаго шляхціца, які напісаў трагедыю на 5573 старонкі (з пралогам, эпілогам і 15 балетнымі інтрадукцыямі), дзе імкнуўся даказаць тую «мудрасць», што «трава — зялёная, сонца — гарачае, дождж — мокры, а край наш гаротны». Гэты шляхціц сабраў сялян і прымуся праслухаць свой опус. Ад яго чытання каровы перасталі даваць малако, пеўні плюнулі на ранішняе кукарэканне, кураняты залезлі назад у яйкі і адмовіліся адтуль вылазіць, дзеці пасівелі ад суму, а ў дарослых сківіцы замаркочана выцягнуліся да самых каленяў.



Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч. 1863 г.

ад пякельнай гратэскасці найбольш смелых фантастычных тэкстаў Францішка Багушэвіча? Варта толькі прыгадаць, што самыя чытаныя беларускія пісьменнікі як агню баяліся гэтай балотнай «праўды жыцця».

Янка Маўр, Уладзімір Караткевіч, Іван Шамякін, Уладзімір Дубоўка — кожны з іх мог бы сябе назваць духоўным вучнем Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

Янка Маўр любіў здзіўляць у сваіх творах экзатычным месцам дзеяння. Ягоны настаўнік рабіў тое ж самае. Дзе разгортваецца сюжэт «Ідыліі»? У выдуманым, чароўным краі, які нагадвае ажыўленыя дываны Алены Кіш. Часам, здаецца, што яшчэ крыху — і з вялікага куста ружы (заяўленага як адна з дэкарацый) вызірне рахманая дэкаратыўная морда лімоннага льва. Гэтую дзівосную краіну (куды галоўная гераіня Юлія, як сірэна, завабілае Каралю) умоўна называюць «родны край», аўтар пазбягае дакладнага геаграфічнага наймення. Ды і якая можа быць дакладнасць, калі драматург апісвае ўсяго толькі сваю мару аб тым, што калі-небудзь, магчыма, і стане Беларуссю.

Уладзімір Караткевіч з Іванам Шамякіным натхніліся яго духоўна-незалежнымі і харызматычнымі персанажамі. Менавіта Дунін-Марцінкевіч быў тым першым беларускім пісьменнікам, хто паказваў нашых суайчын-

нікаў не слабакамі-лапцюжнікамі, а моцнымі асобамі, вартымі галівудскіх блакбастараў.

Галоўны герой паэмы «Гапон» — просты селянін, што трапляе ў салдаты, але становіцца, дзякуючы ўласнай мужнасці, афіцэрам, які затым карае свайго крыўдзіцеля, — ці не правобраз гэта будучых суперменаў: «Каласоў...» альбо «Сэрца на далоні»? Варта згадаць, што Іван Шамякін, перад тым як пачынаў пісаць свой новы займальны раман, перачытваў «Гапона».

А што агульнага мае Уладзімір Дубоўка з Дуніным-Марцінкевічам? Яны абодва перажылі (кожны, безумоўна, па-свойму) турэмнае зняволенне, допыты, абмежаванні ў правах. І абодва не паддаліся спакусе пераўтварыць творчасць у помсту свайму нешчасліваму лёсу.

«Мяне заўсёды захапляла гэтая па-дзіцячы наіўная жыццярадаснасць і сонечнасць «Ідыліі». У Юлію я быў гатовы закахацца».

Многія мае ўласныя гераіні — яе духоўныя сёстры. Калі было асабліва цяжка, у самую сцюжу, напяваў асобныя арый з гэтай оперы, і станавілася цяплей», — успамінаў Дубоўка.

Калі ў канцы 1960-х паэт напісаў апавяданне пра маладую настаўніцу «Ганна Алелька», то яго крытыкавалі за празмерную «ружовасць», падкрэсленую бесканфліктнасцю, але пісьменнік не звяртаў на гэты ўвагі. У прыватнай гутарцы казаў: «Дунін-Марцінкевіч стварыў сваю фантазію пра ідэальную Беларусь (якая тады, па сутнасці, і Беларуссю ніякай не была), але яго мара і да нашага часу засталася ўсяго толькі сном. Мая «Ганна Алелька» — гэта працяг сну, які абавязкова рана ці позна стане явай».

Думаю, што нашай літаратуры, чытачам па-ранейшаму патрэбны казачнікі і фантасты, якія б на манер Мюнхгаўзена (любімага героя Дуніна-Марцінкевіча!) выцягнулі б нас за валасы з багны ўласнага смутнага глядства, унутранай інертнасці і бязмэтнасці.

Нам па-ранейшаму неабходны дзівосныя ўцекачы ад пратакольнай праўды.

Сёння нам патрэбны свой Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

## Сустрэчы на ростанях стагоддзяў

У адным з даносаў тайнага агента III аддзялення царскай канцылярыі Юзафа Бярнацкага ад 10 жніўня 1861 года паведамлялася пра двух падарозных асоб: кадэта Мікалаеўскага інжынернага вучылішча Сігізмунда Мінейку, які распаўсюджвае сярод сялян «Гутаркі старога дзеда», і меркаванага аўтара гэтага твора Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча... Тыя, чыю дзейнасць мы вывучаем сёння як асобныя старонкі беларускай гісторыі, не толькі існавалі ў адным часе, але нават трапілі на старонкі аднаго і таго ж тайнага дакумента...

Біяграфіі нашых пісьменнікаў і культурных дзеячаў самі па сабе настолькі багатыя на рознага кшталту авантуры, што аніякі сцэнарый фільма пра іх жыццё і творчасць не будзе цікавейшы за жыццёвую праўду.

Ёсць у беларускай гісторыі і свой граф Монтэ-Крыста. Менавіта так называюць Зыгмунта Мінейку — грамадскага дзеяча, навукоўца, інжынера, вайскоўца, аднаго з удзельнікаў паўстання 1863 — 1864 г. Яго біяграфія сапраўды дае матэрыял для не абы-якога прыгодніцкага серыяла, аднак пазнаёміцца з ёй беларускі чытач атрымаў магчымасць толькі напрыканцы мінулага года: у выдавецтве «Лімарыус» у серыі «Беларуская мемуарная бібліятэка» выйшаў томік успамінаў Зыгмунта Мінейкі «3 тайгі пад Акропаль. Успаміны з 1848 — 1866 гадоў» (пераклад, укладанне, прадмова, каментарыі Марыны Запартыкі). Выданне падрыхтавана пры ўдзеле Польскага інстытута ў Мінску.

Польскімі гісторыкамі ўспаміны Зыгмунта Мінейкі ўжо даўно выкарыстоўваюцца як адна з крыніц інфармацыі па вывучэнні паўстання 1863 — 1864 гадоў, якое называлі «паўстаннем маладых», а ў беларускую гісторыю яно ўвайшло ўсё-такі як паўстанне пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага, з дня нараджэння якога, дарэчы, сёлета споўнілася 180 гадоў.

Пра аднаго са стваральнікаў беларускай нацыянальнай ідэі існуе безліч міфаў (што для легендарнай асобы заканамерна). Згадвае яго ў сваіх мемуарах і Зыгмунт Мінейка. Праўда, разлічваць на тое, што гэты дапамога праз смугу сентыментальна-патрыятычных міфаў дабрацца да праўды, не выпадае. Як высветліла ўкладальніца Марына Запартыка падчас працы над кнігай, ёсць у мемуарах не толькі тое, што помніцца, але і тое, што... хацелася б помніць інакш. Акрамя таго, успаміны Зыгмунта Мінейка пачаў ствараць ужо ў даволі сталым узросце, таму многае было атулена налётам настальгіі па юнацтве і родным краі. Так бы мовіць, рамантычнае, ненаўмыснае скажэнне інфармацыі.

Значна больш увагі аддадзена брату Кастусю Каліноўскага Віктару, з якім мемуарыст быў знаёмы асабіста. Праўда, памятаў яго як «ветэрана польскай студэнтаў Пецярбурга пана Каліноўскага», чалавека, апантанага вывучэннем літоўскай мінуўшчыны (у гістарычным, а не геаграфічным значэнні гэтага слова).

Чым жа заслужыў З. Мінейка славу графа Монтэ-Крыста?

Удзел у паўстанні для яго, камандзіра нешматлікага атрада, абмежаваўся, па сутнасці, адным няўдалым боем пад Гальшанамі. Паўстанцы разбегліся, а гаспадары вясковай хаты, дзе ён напрасіў прытулку, выдалі яго ўладам. Гэтая здрада не была нечым унікальным: на жаль, такія выпадкі ёсць той часткай праўды пра паўстанне 1863 — 1864 г., якая вельмі доўгі час замоўчвалася. Паводле многіх крыніц, Кастусь Каліноўскі, а насамрэч Канстанцін Вікенцій, які сам сябе сялянскай формай свайго імені не называў, з ідэалагічных меркаванняў быў «прызначаны» ў пачатку XX стагоддзя збаўцам заняб-

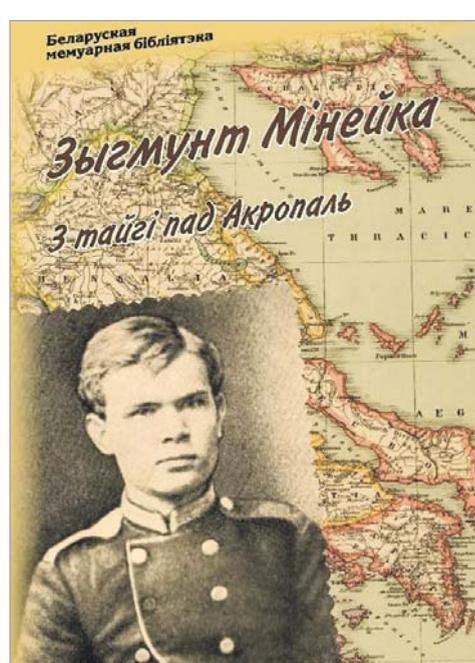
нага люду ад здзеку паню і памешчыкаў. Менавіта таму гаварыць пра тое, што здрады прыгнечаных сялян сваім вываліццям было з'явай масавай, забаранялася.

Зыгмунт Мінейка быў асуджаны да расстрэлу, але за вялікі хабар сям'і ўдалося адкупіцца, і ў выніку яго выслалі ў Сібір, на Нерчынскія руднікі. Праз некаторы час пад прозвішчам памерлага ад тыфу падчас этапу Струмілы наш герой здолеў уцячы і пасяліцца ў Томску.

У 1865 годзе ён атрымаў у Пецярбургу новыя дакументы на імя барона фон Мэберта і скіраваўся ў Францыю. Пасля былі розныя гарады, розныя краіны... Больш за дваццаць гадоў Зыгмунт Мінейка знаходзіўся на тэрыторыі Асманскай імперыі, дзе працаваў інжынерам па пабудове мастоў, дарог, чыгункі. Урэшце ў 1891 годзе разам з жонкай грачанкай Празерпінай Манарыс ён апынуўся на сталым кыхарстве ў Грэцыі. Удзельнічаў у грэка-турэцкай (1897 — 1898 гг.) і балканскай (1912 — 1913 гг.) войнах. І толькі ў 1917 годзе вырашыў узяцца за напісанне мемуараў пра тыя падзеі, што засталіся на адлегласці амаль у семдзесят гадоў...

Першае выданне ўспамінаў Зыгмунта Мінейкі было ажыццёўлена ў 1971 годзе польскімі вучонымі Элегішам Казлоўскім і Казімірам Альшанскім. Па-беларуску мемуары друкуюцца ўпершыню, і таму, безумоўна, выклічуць цікавасць філолагаў (да таго ж мемуары можа чытаць як паўнаватрасны раман), гісторыкаў (нягледзячы на прафесійны спепіс у дачыненні да ўспамінаў як крыніц інфармацыі) і краязнаўцаў (для якіх асабліва каштоўнымі будуць згадкі пра сувязь роднага краю з канкрэтнымі гістарычнымі падзеямі).

Наталля НАРУТОВІЧ



# ВЯРТАННЕ ДА НЯПРОЙДЗЕННЫХ ШЛЯХОЎ



**Паэзія.** Першы сёлетні нумар «Польмя» прапануе вершаваныя падборкі разважлівага Міколы Маляўкі, інтэлектуальнага Міколавіча (Мікалая Гілевіча) і бліскачай Анхелы Эспіносы Руіс. Самыя запамінальныя творы Міколы Маляўкі — «Балада пра сонечнае зацьменне» (дасціпная размова Зямлі з Марсам пра ваяўнічых і неабачлівых людзей) і верш «Пра сініцу і жураўля». Кожны чытач па-свойму інтэрпрэтуе лірычны сюжэт у гэтым вершы: радзіма, восень, журавель, радасны сон і радасць ці то мінае, ці то застаецца з Я-героем, нягледзячы на расчараванне. Вершы Анхелы Эспіносы Руіс вельмі асабістыя, але прыватнае — гэта не толькі мары пра русальчын хвост альбо экстаз «ад тваіх гарачых вуснаў». Прыватнае — гэта таксама роздумы пра тэракты, свабоду, творчасць, і менавіта разнастайнасць закранутых тэм імпануе ў творчасці іспанскай паэткі.

**Крытыка.** Святлана Ганчарова-Грабоўская ў артыкуле «Вобраз Скарыны ў жанравым ракурсе сучаснай беларускай драматургіі» вызначае асноўныя тэндэнцыі ў стварэнні «біяграфічнай драмы», аналізуе розныя падыходы да канстрування вобраза Францыска Скарыны. Аб'ектам даследавання сталі тэксты розных літаратурных кірункаў — традыцыйнага (А. Петрашкевіч, Г. Марчук, Ц. Ільеўскі, М. Туруноўскі, І. Штэйнер, З. Дудзюк, А. Унучак) і эксперыментальнага (А. Курэйчык, М. Рудкоўскі, В. Марціновіч).

У артыкуле змешчана шмат цытат, і, паколькі аўтары надзвычай арыгінальна падышлі да распрацоўкі вобраза першадрукара, даследаванне чытаецца лёгка і цікава і прывабіць не толькі спецыялістаў.

**Публіцыстыка.** 21 студзеня 1818 года нарадзіўся Адам Кіркор — гісторык, археолаг, этнограф, лінгвіст, выдавец. Пра гэтага слыннага дзеяча беларускай культуры распавядае Эмануіл Іофе ў нарысе «Адам Кіркор: вядомы і невядомы». Уражвае працавітасць і разнастайнасць зацікаўленняў Адама Карлавіча, а таксама яго прагрэсіўнасць. Напрыклад, А. Кіркор першым сярод археолагаў Беларусі і Літвы пачаў раскопваць курганы метадам «накрыж», робячы крыжападобныя траншэі. Ён жа стаў аўтарам першага даведніка па Вільні (1856), які неаднойчы перавыдаваўся.

\*\*\*

**Паэзія.** «Маладосць» прадстаўляе беларускіх аўтараў Яну Нікіфараву і Цімура Буйко, а таксама лепшых сербскіх паэтаў у перакладах Івана Чароты і Марыі Кобец. Менавіта ў падборцы вершаў Сербіі, дзе 17 аўтараў прадстаўлены некалькімі лепшымі творами, чытач адшукае самыя дасціпныя вершы — напрыклад, у паэтычных нізках Любіцы Мілеціч, Гойкі Божавіч, Мар'яны Булатавіч. Творы сербскіх паэтаў можна было б з асалядай працытаваць у аглядае, але найлепш — чытайце «Маладосць» і адшуквайце ўласныя перліны паэтычнага слова!

**Проза.** Апавяданні Святланы Курганавай і Алены Кісель — пра цуды ды неверагодныя здарэнні. Напрыклад, гераіня апавядання «Ваўчыца» С. Курганавай — дзяўчына з роду неўраў, якія, паводле паданняў, маглі лёгка пераўтварацца ў ваўка, а потым зноў прымаць чалавечае аблічча. Творы маладых аўтараў скіроўваны да роздумаў пра «свет, узнесены вышэй» (словамі згаданай Л. Мілеціч). А вось апавяданні расійскай пісьменніцы Алены Тулушавай, якія друкуюцца ў перакладзе Уладзіміра Саламаха, — больш жорсткія гісторыі пра «мяжу бяссілля і абьякавасці», на якой раз-пораз апынаецца кожны чалавек.

**Публіцыстыка.** Каля 20 тэкстаў першага нумара «Маладосці» адносяцца да публіцыстычных

жанраў: артыкулы, калумністыка, інтэрв'ю. Большасць з іх прысвечаны гісторыі горада Магілёва і яго сучасным жыццям, а таксама выбітным мясцінам Магілёўшчыны. Так, Уладзімір Цвірка распавядае пра самы вялікі палац Беларусі, які знаходзіцца ў вёсцы Жылічы Магілёўскай вобласці. Выданне тэматычнага «магілёўскага» нумара мае ўрачыстую нагоду: у 2017 годзе горад на Дняпры адзначыў 750-годдзе.

Сярод лепшых публіцыстычных тэкстаў — інтэрв'ю з Ігарам Казаковым, рэжысёрам Магілёўскага абласнога тэатра лялек. Святлана Курганова распавядае не толькі светапогляд маладога рэжысёра, але і таямніцы прафесіі. Галоўнае ж, што пасля чытання гэтага матэрыялу хочацца хутчэй набіць квітку ў найбліжэйшы тэатр — а значыць, мэта дасягнута!



\*\*\*

**Тэма.** У студзенскім «Нёмане» сабралася багата тэм і сюжэтаў, скіраваных у мінулае, ці, прынамсі, на асэнсаванне літаратурнай і гістарычнай спадчыны. Цікавай для ўсіх знаўцаў беларускай літаратуры першай траціны XX стагоддзя будзе публікацыя апавяданняў Барыса Мікуліча — пісьменніка, творчую спадчыну якога мы толькі пачынаем асэнсоўваць у поўным аб'ёме. Якім жа не падобным да сваіх сучаснікаў ён быў!

Паэты сыходзяць, а святло іх зоркі няспынна асвятляе чыйсьці шлях. Святлана Яўсева, спрабуючы запаволіць хаду часу, піша лісты да паэта, значна больш вывучанага і знаёмага

нават школьнікам, — Максіма Танка.

**Проза.** Галіна Пагуцкая прапануе свой літаратурны дзёнік «Аўра старажытнага горада», прысвечаны Калінінграду-Кенігсбергу. Азначэнне «літаратурны» тут сапраўды істотнае, а вось «дзёнік» — умоўнае. І хаця адпаведная дзёнікавым запісам разбіўка на асобныя дні захаваная, атрымліваем хутчэй дзёнікі памяці, эмоцый, сімпатый... Аўтар доўга водзіць чытача лабірынтамі сваіх пазачасавых сноў і асацыяцый, каб урэшце стварыць адчувальны каларыт пэўнага часу.

Зусім іншая проза ў Алены Крэс: прадметная, побытавая. Апісанне найдрабнейшых дэталяў жыццявага клопату герояў займае ўсю творчую прастору, не пакідаючы месца тонкім душэўным перажыванням. Сапраўды, часам так бывае, што побытавыя дэталі гавораць самі за сябе, ствараючы і сюжэт, і характар. Аднак у апавяданнях Алены Крэс гэтага не адбылося: апісанне не выйшла на ўзровень самадастатковасці.

**Паэзія.** Вылучаецца сярод нёманскіх паэтаў катэгарычна рэзкі Антон Саладоўнікаў. Кант, Ніцшэ, Замяцін, Оруэл і Полак у адным вершаваным полі пад соусам са шчырых самасцвярджэнняў і не менш шчырых самаадмаўленняў.

Бясспрэчна, увагі заслужуе «Сусветная літаратура ў «Нёмане»», прысвечаная гэтым разам Сербіі. Грамадска-палітычнае і культурнае жыццё сербаў апошніх дзесяцігоддзяў не дазваляе пісьменнікам спачываць на лірычных аблоках абстрактных тэм. Проза прадстаўленая творами Слабадана Сіміча (пераклад на рускую мову Кайрата Бакбергенава), Лабуда Драгіча і Мома Капара (пераклад Аляксея Чароты). Завостраная публіцыстычнасць, сатырычнае асэнсаванне сучаснасці і скрушныя, на мяжы прызнання безвыходнасці, характарыстыкі светапогляду новага чалавека, чалавека эпохі страчаных каштоўнасцяў, у кароткіх аповедах-прыпавесцях Слабадана Сіміча часам нагадваюць інтанацыі тугі і адчаю ў позняй творчасці Васіля Быкава.

У праявічых замалёўках Лабуда Драгіча алегорыі анамалій рэчаіснасці не такія празрыстыя, хаця для сучаснікаў, бясспрэчна, зразумелыя без

дадатковых тлумачэнняў культурнага кантэксту. Спалучэнне класічных апісальных характарыстык героя, месца і часу, канкрэтных жыццёвых рэалій з сатырычнымі абагульненнямі выканана настолькі па-майстэрску, што чытачу не даводзіцца адмыслова шукаць ключ да разгадкі алегорыі: ён у той сэнсавай кропку, якую ставіць аўтар.

Апавяданне Мома Капара «Вяртанне Дон Жуана» ўразіць найперш глыбінёй псіхалагізму. Звычайная, на першы погляд, гісторыя мужчыны, які мае за плячыма багата пройдзеных дарог і перажытых жарсцяў, пераўтвараецца пакрысе ў насычаную рознымі адценнямі карціну чалавечай адзіноты.

Паэтычная дзялянка прадстаўлена змястоўнай нізкай вершаў з анталогіі сербскай паэзіі XVI — пачатку XX ст. у перакладах Тацяны Піскаровай. Літаратуразнаўчыя абсягі папоўняцца грунтоўнай рэцэнзіяй Івана Чароты на кнігу доктара Мітры Рэліч «Сербская мова ў Косава і Метохіі сёння: сацыялінгвістычны і лінгвакультуралагічны аспекты», а таксама даследаваннем Ганны Навумавай «Беларуская і ўкраінская рэцэпцыя Іва Андрыча».

Вядома, сербская тэма гучыць у студзенскіх часопісах невыпадкова: менавіта Сербія — ганаровы госць XXV Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу.



Алеся ЛАПШКАЯ,  
Жана КАПУСТА

## У празрыстай цішыні...

У студзенскім нумары «Польмя» прадстаўлена проза Навума Гальпяровіча. Лірычныя апавяданні аб'яднаны агульнай назвай «На скрыжаванні сноў». Сем невялікіх расповедаў пра мінулае, родных, блізкіх сяброў як мага лепш адпавядаюць вызначанаму жанру: у іх амаль адсутнічае дзеянне, няма стройна азначанага сюжэта. Затое шмат лірыкі і шчырай любові да жыцця, якая выяўляецца не ў выбухова-ўзнёслым захваленні навакольнай прыроднай прыгажосцю ці ўласнымі адкрыццямі (гэта характэрна хутчэй для маладых паэтаў), а ў сталым, мудрым і разважлівым пачуцці адданасці зямлі, адчуванні аднасці з ёй і з людзьмі, «прызначанымі» лёсам у сябры і аднадумцы.

У апісаннях прыроды прысутнічае спрактыкаваная рука мастака: «У вялікім палескім сяле, хутчэй мястэчку, Кажан-Гарадку, ночы для мяне цягнуліся доўга, я часта прачынаўся, услухоўваўся ў празрыстую цішыню, якую парушаў толькі брэх сабак ці завыванне ветру ў коміне. Часам, асабліва калі праз палон аблокаў на небе прарывалася поўня, мне здавалася, што вось-вось пачую цокат капытоў старажытных дрыггантаў і трубны

голас «Раман, у дваццатым калене, выходзь!» («Кажан-Гарадок»).

У вяскоўцах, звычайных палешуках, якіх аўтар амаль не ведае, першы раз сустрэўшы, ён прыкмячае лепшае, сутнаснае, іх непакой за сваю зямлю:

«— Ну вот ты грамотны, скажы, — загаварыў захмялелы дзядзька Валодзя, — чаму вась такую прыгажосць увесь час знішчаюць? Меліярацыямі рознымі, фермамі па берагах, адкуль гной цячэ, вась нейкі цэментны ці які яшчэ камбінат у Мікашэвічах збудавалі» («Кажан-Гарадок»).

Вельмі імпануе, што ў апісаннях, у дыялогах адчуваюцца іранічныя ноткі. Іх няшмат, іронія празрыстая, добрая, як сонечныя промні скрозь восеньскія аблокі. Вось як згадвае аўтар даўняе знаёмства ў Доме творчасці з сябрамі-пісьменнікамі: «...даведаўся, што студэнт з Брэста Разанаў трапіў у абласны цэнтр з БДУ менавіта за тое, што напісаў ліст, каб усе прадметы на беларускім філфаку выкладаліся па-беларуску, а ягоны сябра Віктар Ярац трапіў за тое ж з Мінска ў Гомель» («У Каралішчавічах»).

Пісьменнік глядзіць на сябе-мінулага, сябе-хлопчыка з глыбокім псіхалагізмам і праз гэта робіцца бліжкім і зразумелым для чытача. Бо, напэўна, у жыцці кожнага было нешта падобнае:

«...Я не плакаў, калі туну выносілі з хаты, не плакаў і цяпер, і мне было нават крыху сорамна перад мамай, што я нібыта не надта перажываю.

Калі вярнуліся дадому, дарослыя селі за стол. Паклікалі і мяне. Праходзячы паўз маленькі калідорчык, я раптам убачыў бабуліны самаробныя тэпці. Старыя, зношаныя, яны сіратліва туліліся да кута. І я ўрэшце зарыдаў. Мяне ўсяго калаціла, і мама доўга не магла супакоіць. Мне было страшна і вусцішна, бо я зразумеў, што любую бабулю ўжо ніколі не пабачу» («Бабуля»).

Навум Гальпяровіч найперш вядомы як паэт. Але і апавяданні яго заслугоўваюць шырокай чытацкай увагі. Тое, што мы пабачылі, дае падставы спадзявацца, што з-пад яго пяра можа выйсці і больш шырока-маштабная проза.

Тацяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

# ГРЭЦЦА ТЫМ, ШТО РОДНАЕ, СВАЁ...

**Мікола Чарняўскі — паэт нечаканай метафары. Ён можа і ўмее ў яркай лаканічнай форме нават самай вонкава банальнай з'яве надаць творча-нечаканае гучанне. Вастрэня, іронія, унутраная лёгкасць — вось асноўнае, што ўласціва гэтаму дзівоснаму паэту. Калі чытаеш яго творы, то цяжка ўявіць і паверыць, што перад намі стаіць аўтар.**

Па сваёй унутранай свабодзе, амаль джазавай імправізацыйнасці вершы Міколы Чарняўскага абсалютна тоесныя імпэтнай энергетыцы сённяшніх маладых аўтараў.

Яго творчы ўраджай — пяць дзясяткаў кніг для дзяцей і дарослых, якія даўно палюбіліся чытачам, увайшлі ў школьныя чытанкі, сталі сябрамі ўсіх, хто змалку любіць і шануе роднае слова, захапляецца літаратурай. Хто, як і сам аўтар, не сумняваецца ў перакананні:

*Слова роднае — крок ад парога,  
Слова роднае — вечнасці след.  
Слова роднае — змалку ад Бога,  
Ад зямлі, што радзіла на свет.*

Першы верш Міколы Чарняўскага «Васілёк» быў надрукаваны ў газеце «Піянер Беларусі» ўлетку 1958 года, калі аўтару, школьніку з Гомельшчыны, споўнілася 15 гадоў. З таго часу шмат пражыта і перажыта, вынашана і ўзвжана, увасоблена ў кніжках. Дзіцячая літаратура, лірыка, сатыра і гумар, пераклады з іншых моў, крытыка і публіцыстыка — вось тыя жанры, у якіх паспяхова і плённа працуе паэт, а ў значнай ступені і празаік Мікола Чарняўскі. Ён лаўрэат літаратурных прэмій імя Янкі Маўра і Васіля Віткі, прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі, літаратурнай прэміі «Залаты Купідон». Выдатнік народнай асветы і выдатнік друку Беларусі. Ганаровы грамадзянін Буда-Кашалёўскага раёна. Узнагароджаны медалём Францыска Скарыны, а таксама нагрудным знакам Саюза пісьменнікаў Беларусі «За вялікі ўклад у літаратуру».

Напэўна, даўно вялікая зала Дома літаратара не выглядала такой ажыўленай і шматлюднай, як гэтым днём. Сотні школьнікаў і дарослых, прыхільнікаў творчасці паэта прыйшлі на літаратурную вечарыну, прысвечаную юбілею прызнанага майстра пяра. Былі запрошаны вядомыя пісьменнікі, кампазітары, артысты.

Распачаў свята выступ узорнага ансамбля народнай музыкі «Шчабятухі» Сенніцкай СШ імя Янкі Купалы Мінскага раёна. Захапляльнае дзейства самадзейных



Фота Валянціны Курчова.

музыкаў і спевакоў і стала запёкай усяму, што потым адбывалася на сцэне і ў зале.

Старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў, адзначыўшы шматграннасць паэтычнага таленту Міколы Чарняўскага, яго ўнёсак у беларускую дзіцячую літаратуру, павіншаваў Мікалая Мікалаевіча з юбілеем і ўручыў Ганаровыя граматы СПБ і гарадскога аддзялення.

Мікола Маляўка звярнуўся да юбіляра з жартоўнымі радкамі:

*Дзетак кармілі рыфмай, як кашай,  
і ты шчаслівы, Мікола:  
у рэспубліцы нашай  
ёсць твая паэтычная школа.*

Мікола Чарняўскі сапраўды шмат сіл і старання аддае выхаванню літаратурнай моладзі, шчыра дапамагае, уважліва і клапаціва ставіцца да вучняў, якія спрабуюць пісаць вершы і казкі, імкнучыся авалодаць сакрэтамі творчасці, далучыцца да скарбаў роднай мовы, паэзіі. Амаль 30 гадоў Мікола Чарняўскі быў аўтарам і вядучым штомесячнай папулярнай радыёперадачы «Першыя сцяжынкi», а на сёння ўжо на працягу 25 гадоў з'яўляецца кіраўніком літаратурнай суполкі «Купалінка», якая аб'ядноўвае каля дваццаці школьных літгурткаў Мінскага раёна. З нагоды юбілею да віншавання ад аддзела адукацыі, спорту і турызму Мінскага райвыканкама ўдзячныя купалінцы падрыхтавалі свой

падарунак — кампазіцыю па вершах Міколы Чарняўскага, а таксама адмысловы фотаальбом.

Не абышлося без віншаванняў ад выдавецтваў, рэдакцый, часопісаў і газет, з якімі ўжо не адно дзесяцігоддзе плённа супрацоўнічае Мікола Чарняўскі. Паэтычнымі выступленнямі ды ўспамінамі падзяліліся сябры-равеснікі і слыннымі творцы Мікола Маляўка, Казімір Камейша, Ніна Галіноўская, Уладзімір Мазго, Уладзімір Ліпскі. Падчас вечарыны адбылася прэзентацыя новых кніг, што выдалі да юбілею паэта выдавецтвы «Мастацкая літаратура» і «Чатыры чвэрці». Дырэктар апошняга Ліліяна Анцух прэзентавала зборнік «І весною взойду...» — проза і вершы творцы ў перакладзе на рускую мову. Каб складала пэўнае ўражанне пра тэма названых кніг, аўтар прачытаў некалькі вершаваных гумарэсак з іх.

А юныя артысты камернага драматычнага тэатра Наталлі Башавай падрыхтавалі да паказу на сцэне інсцэніроўку па казцы юбіляра «Ліса-калядоўшчыца». Гэтым днём віншаванні і пажаданні былі шчодро аздоблены музычнымі нумарамі, якія прагучалі ў выкананні Беларускага дзяржаўнага ансамбля народнай музыкі «Свята», выдатнага кампазітара, народнага артыста Беларусі Эдуарда Зарыцкага, кампазітара і спевака Яўгена Хаменкі. Яны пазнаёмілі слухачоў з новымі песнямі на словы Міколы Чарняўскага. Зноў не абышлося без сюрпрызаў для юбіляра: песні «Аброць каханья» і «Блакітная альтаначка» Я. Хаменкі прагучалі са сцэны ўпершыню. Парадавалі глядачоў спеўнымі нумарамі паэтка, кампазітар і выканаўца сваіх песень, зямлячка юбіляра Таццяна Атрошанка, унучка-гімназістка Ангеліна, вядучы, саліст ансамбля «Свята» Вячаслаў Статкевіч...

Сам юбіляр быў сціпла-стрыманы: шчыра падзякаваў усім, хто прыйшоў на сусрэчу, прыгадаў імяны першых літаратурных настаўнікаў, якія дапамаглі яму стала выйсці на творчы шлях, — Хведара Жычкі, Міхася Герчыка, Рыгора Барадуліна, Васіля Вітку, Артура Вольскага. Прачытаў адзін са сваіх трыялетаў, адкуль і ўзятыя радкі, што далі назву вечарыне: «Грэцца тым, што роднае, сваё...»

*Колькі б ні пражыў — усё тваё.  
Колькі б ні зрабіў — тваё таксама.  
Хоць жыццё парой — і фарс і драма.  
Колькі б ні пражыў — усё тваё.*

*Што прыдбаў — не змарнаваць ні грама,  
Грэцца тым, што роднае, сваё.  
Колькі б ні пражыў — усё тваё.  
Колькі б ні зрабіў — тваё таксама.*

Як не пагадзіцца з гэтым?..

Мікола СІВЕЦ

## УРАДЖАЙ ПАЭТЫЧНАГА СЛОВА

**Можна гадзінамі дыскутаваць пра тое, які лёс чакае мастацкае слова ў будучыні, ці будуць нашчадкі чытаць вершы і — як яны будуць гучаць, гэтыя вершы. А можна, прамаўляючы радкамі Анатоля Сербантовіча, «не думаць з трывогай пра вечнасць», проста ўзяць у рукі кнігу і наталіцца чытаннем.**

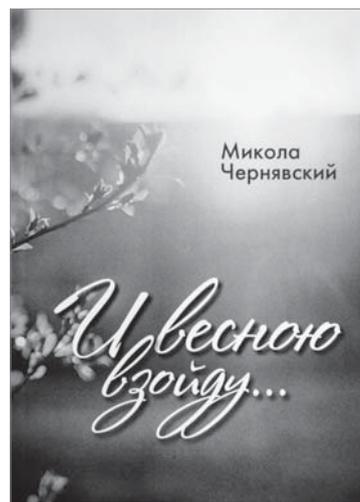
Зборнік твораў Міколы Чарняўскага розных жанраў (аповесць, лірыка, гумар, вершы для дзяцей, у перакладзе на рускую мову) мае такую актуальную гэтымі зімовымі днямі назву «І весною ўзйду...» («Чатыры чвэрці», 2018). Радок з верша Анатоля Сербантовіча абраны ў якасці назвы невыпадкова: палова кнігі — аповесць пра сябра, менавіта такі падзаглавак даў Мікола Чарняўскі сваім успамінам пра сябра і паплечніка, з якім яго звязвала не толькі творчае сяброўства. Твор нездарма названы аповесцю, бо тэматычныя і сюжэтныя абсягі шырэішы за фармат успамінаў. Аўтар прыводзіць свайго чытача ў Мінск 1960 года і стварае слоўную карціну настолькі падрабязна, каб мы змалі ўбачыць сталічныя вуліцы такімі, якімі бачыў іх нядаўні школьнік Мікола Чарняўскі. І калі для сяброў і паплечнікаў аўтара гэтае чытанне будзе настальгічным, то для маладога пакалення — пазнавальным: гэта іншы горад, іншы Мінск. Вясковыя хлопцы, будучыя выпускнікі філфака і прызнаныя паэты, трапляючы ў зацішныя куточки, што поўніліся зяленівам дрэў, не заўсёды адчувалі сабе «сенам на асфальце».

Так жа рупліва прыводзіць аўтар чытача і на тагачасны філалагічны факультэт БДУ, які адросніваўся ад сучаснага... усім. Менавіта тады, на ганку студэнц-

кага інтэрната БДУ № 9 (які застаўся толькі ў памяці мінчукоў і, верагодна, на фотаздымках) адбылася першая сустрэча Міколы Чарняўскага з Анатолям Сербантовічам. Паэтам, расповед пра жыццё якога гучыць так жа шчыра, як і яго вершы.

На старонках аповесці мы сустрэнемся з многімі творцамі, убачым іх у той перыяд, калі німб класіка яшчэ над імі не свяціўся. Зазірнем у рэдакцыі літаратурных часопісаў, папрысутнічаем на пасяджэннях літаратурных аб'яднанняў, зловім на гарачым натхнёнага паэзія Сербантовіча школьніка-плагіятчыка. Зможам пастаяць за спінай паэта, пакуль ён піша вершы, «узброіўшыся» вялікай каструляй кавы, схадзіць з ім на спатканне і нават выпіць чарку гарбаты. А пасля — пабываць у Магілёве, каб няспешна прайсціся па вуліцы Анатоля Сербантовіча. Сапраўды, Мікола Чарняўскі знаходзіць такія словы і ракурсы, што адчуваеш сябе зацягнутым унутр тэксту.

З уласцівым пісьменніцкаму стылю аўтара гумарам пераказваюцца многія сітуацыі, якія падаюцца неверагоднымі, немагчымымі. Асабліва што датычыць так званых творчых камандзіровак, якія надавалі неўтаймоўным пісьменнікам часовы статус вайскоўца. Надоўга застанеца ў памяці гісторыя пра тое, як



Анатоль Сербантовіч адрэкамендаваўся камандуючаму эскадры Паўночна-морскага флоту: «Стажор Сербантовіч! Паэт», за што адразу ж быў спісаны шукаць рамантыку на бераг. А нізку вершаў з той рызыкаўнай камандзіроўкі паэт усё-ткі прывёз на радзіму, і была ў іх рамантыка мора, а не берага.

Мікола Чарняўскі згадвае шмат смешных выпадкаў, мабыць, для таго, каб у аповесці пра сябра, які пражыў усяго 29 гадоў і да якога можна дайсці цяпер толькі доўгімі сцяжынамі памяці, была не толькі светлая туга, але і светлая, суцішная радасць.

Вось жа і раздзел лірыкі ў кнізе — пад назвай «Залатая туга». Залатая, бяспрэчна, таму, што прымушае паэта згадваць пра самы шчаслівы і натхнёны

час — маладосць. Але разам з тым і разглядаць раскіданыя па жыццёвых дарогах камяні. І хача пераклады вершаў Міколы Чарняўскага на рускую мову не ва ўсіх аўтараў аднолькава ўдалыя, падаецца, галоўнае — тое, па чым заўсёды пазнаем радкі гэтага творцы — у іх захавалася: птушкіны спеў на святанку, россып сонечных промняў — як усмешкі на дзіцячых тварах, раўнавага паміж іранічным і па-філасофску заглыбленым асэнсаваннем лёсу...

*Прожить всё вновь —  
Уже и жизни мало.  
Спасибо памяти,  
Что это в ней сберёг,  
И сердцу,  
Что тепла не растеряло.*

Так гучыць адзін з вершаў у перакладзе Андрэя Цяўлоўскага. Сапраўды, змяняецца аблічча горада, у які Мікола Чарняўскі прыехаў некалі няўпэўненым збянтэжаным юнаком; змяняюцца абліччы родных і блізкіх людзей; змяняюцца тэмы і сюжэты сучасных твораў... Аднак зерне беларускага паэтычнага слова, якое кінуў на літаратурную ніву паэт, прарастае — кнігай, вершам, успамінам. Таму гэтая сімвалічная назва — «І весною ўзйду...» — не толькі пра спадчыну сябра, якому прысвечана аповесць. Але і пра аўтара таксама. Пісьменніку заўсёды важна ведаць, ці дасць плён яго талент. І, думаецца, Мікола Чарняўскі, атрымліваючы ўдзячныя водгукі ад сваіх чытачоў, можа не сумнявацца: ураджай будзе багаты.

Жана КАПУСТА



## У ВЯНОК МАТУЛІ

Ты ж была рупліваю такою!  
Ты ж была самою дабратаю!  
Хоць няма цябе між нас — жывою  
Я цябе ўяўляю і святой.

\*\*\*

Дурманіць галаву духмяны пах  
Прывялае сунічнае травы.  
Трапеча сэрца, нібы весні птах —  
Мой родны кут квітнееца, жывы.

Прымружу вочы: мама грады поле,  
Яе вельмі хутка прытулю...  
Палоніць сад, і кліча жытам поле,  
І ўсё, як у маленстве, я люблю.

Да мамы, сонечны, ляту я...  
Адкрыю вочы: грады зараслі,  
Не сустракае любая матуля,  
Галосяць на балоце жураўлі.

### Ля роднай хаты

Тут наша мама маладая,  
Ў вечнай замеці трывог,  
Па выхадных нас выглядала  
З няблізкіх, змораных дарог...

На лаўку маміну прысяду  
І ўраз прымрою з немацы  
І водар сонечнага саду,  
І мамін голас залаты...

Ва ўсім самотлівасць якая!  
Хмызняк ваколле заглушыў.  
Балюча памяць апякае,  
Гаркавы смутак — на душы.

\*\*\*

Добры дзень, наша родная хата!  
Не сустрэнеш мяне ты, матуля...  
Не ўсміхнешся ад радасці, тата,  
Як даўно без вас двор наш пустуе!

Як даўно вы сышлі назаўсёды,  
Нібы зоркі, святыя мае,  
Зараслі кратівой азароды,  
Ваших рук залатых не стае.

Прыхінуся да сумнае хаты,  
Пастарэлай, ды мілай таксама:

Адзавеца малітваю тата,  
У нябёсах асветліца мама.

\*\*\*

Смяецца поле васількамі.  
Бяжым з дачушкай басанож.  
І сонца звонкае над намі,  
І зіхаціць цыганскі дождж.

І мы, шчаслівыя, да мамы  
Ляцім пад сонечным дажджом,  
Яна, шчаслівая таксама,  
Нам адчыняе дзверы ў дом...

...Цяпер з унучкай уцякаем  
Мы ад дажджу праз шмат гадоў,  
Ды нас ніхто не сустракае  
Не кліча, вымаклых, дамоў...

Забраў апошні шлях матулю,  
Гасцюе ўнучка без яе...  
Бягу і мрою: маму чую,  
А вось унучка мая — не!

\*\*\*

Тыя ж дзверы,  
І клямка — тая...  
Я кладу на яе руку.  
Колькі мама мая,  
залатая,  
Адчыняла яе  
на вяку!..  
Вось прыехаў,  
а хата пустая...  
Я на ганку,  
Самотны, стаю.  
Дзверы — тыя ж  
І клямка — тая...  
Слёзна маму  
ўяўляю сваю...

### Ямнае

Там, дзе ў лесе балотная яміна,  
Дзе брусніцаў у жніўні — разліў,  
Прытулілася вёсачка маміна  
За прасторами сонечных ніў.

Там матуля мая нарадзілася,  
Там квітнела яна і жыла,

Там сцяжына яе супынілася,  
Там апошні прытулак знайшла.

Назаўжды ў маім сэрцы ты, Ямнае.  
І пнячота мая ты, і сум.  
Як удзячна-шчымылівае самае,  
Па жыцці цябе ў сэрцы нясу.

\*\*\*

Дзень добры, родная матуля!  
Калі душа агорнеца журбой,  
Тады на могількі ляту я  
Паразмаўляю, дзівосная, з табой.

Ты чуйным голасам бярозы  
Парушыш тут глухую ціш,  
Змахнеш маёй самоты слёзы,  
І супакоіш, і натхніш.

Ізноў, табой благаслаўлены,  
Як светлы, звонкі, весні птах,  
Памкну я, шчыры і ўлюблены,  
Далей у свой няпросты шлях.

### У бацькоўскім доме

Адчуваю твае, мама, рукі,  
Хоць кручу я ўспамінаў кіно.  
Сталі татамі ўжо твае ўнукі,  
Твае ўнучкі ўжо мамы даўно.

Адляцела ў бясконцы ты вырай.  
А здаецца, што побач са мной.  
Адчыняю ўсе дзверы я шырай,  
Каб душы было вольна тваёй.

Мама, мама! Як хочацца зноўку  
Прытуліць да цябе галаву...  
Бы цябе — чую ў садзе салоўку  
І, працулым, удзячным, жыву.

\*\*\*

Штодзённа, удзячна, пакуль  
Яны ёсць на белым свеце.  
Сваіх сагравайце матуль  
Любоўю, пнячотаю, дзеці.

Бо потым, калі адляцяць  
У вырай яны незваротны,  
Вас будоць бясконца даймаць  
Шкадоба і одум самотны.

\*\*\*

Гэта, мабыць,  
святая зямля:  
бусел крыжам  
ляціць над  
палямі,  
дзе пакутнікаў  
узняла вайна.

Гэта толькі  
мая зямля,  
дзе бабулін  
затоптаны  
ганак  
грэў старога  
і немаўля.

Гэта толькі  
твая зямля,  
дзе адкажа  
ад прашчураў рэха  
і тваё ўзгадаюць імя.

\*\*\*

Якое вар'яцтва —  
самота,  
калі пахне мёдам  
шытышына  
і звінціць, як смякота,  
пчала.  
Для мяне — харакство  
і пялэсткаў пнячота,  
для пчалы — толькі ж  
забота,  
сцяна муляра.  
Філасофія —  
сябра ляноты:  
і ў летні марудлівы час  
разважаць асалоды,  
свой абяваюць твар,  
што кожны з нас

Тацяна ЛАШУК



І родны кут,  
прызначыўшы  
спатканне,  
На памяць  
адарве галінку  
бэза...

З Радзімай  
немагчыма  
развітанне —  
Яна жыве у гуках  
паланэза.

### Ад зоркі да зоркі

Зорка Венера  
гарыць над  
зямлёй,  
Хоць вочы Максімавы  
згаслі.

Што гэта: дар  
ці паэтаў праклён —  
У нябёсах далёкае  
і часце?..

Сыне Адама,  
радзімы тваёй  
Кветак збіраю я  
кошык —  
Згадаеш, як сінім  
красуецца лён  
І вытканы  
случкі валошык.

Зорка Венера  
гарыць над зямлёй:  
Час новыя вершы  
нам скласці,  
І крылы дрыжаць,  
і ляціць матылёк —  
Каханню юнацкага  
і часце.

у жыцці неладным  
ці пчала,  
ці пчалар.

### Паланэз Агінскага

Калі ў бальных залах  
танцавалі  
Тур вальса, хуткі  
тэмп англэза —  
Ён не жадаў, каб  
людзі забывалі  
Матыў высокародны  
паланэза.

Аб гонары, аб годнасці  
і волі,  
Аб веры, аб ахвяры  
і малітве —  
Мелодыяй, падказанай,  
анёлам,  
Ён прыгадаў ўсім  
людзям паспалітым.

### З «ПЕСЕННАГА СШЫТКА»

#### Ляцела каханне...

Моўчкі ляцела каханне  
ў касмічнай прасторы,  
Быццам у распачы немай  
і ў вечнай накоры,  
З нейкай сваёю зацятай,  
таемнаю марай  
Дзесь ля абедзвюх  
Мядзведзіц, Арктура,  
Стажараў.  
Моўчкі ляцела каханне...

Вольна ляцела каханне  
ў халодным бяздонні,  
Раптам прамень яно  
згледзела ў зорным сутонні,  
Той, што адзіны быў цёплы,  
ласкавы, лагодны,  
З ім аб'ядналася ў мроіве,  
лічачы родным.  
Вольна ляцела каханне...

Шпарка ляцела каханне,  
каб здзейсніць намеры,  
Аж да блакітнай Зямлі,  
і ў яе атмасферы  
Дробных мільярд дыяментай  
рассытала ўдала,  
Кінула ў сэрцы людзей  
і там зноўку паўстала.  
Так і паўстала каханне...

#### Півоні

У кветніку пялэсткавая  
замець  
Ляціць-імкнеца  
аж за небакрай,  
І застаецца ў сэрцы  
толькі памяць

Пра чэрвеньскі  
бела-ружовы рай.

Прыпеў:  
Півоні, півоні,  
Чаму якраз сёння  
Скідаецца строі свае?  
Півоні, півоні,  
На бяклым улонні  
Мне так вас цяпер не стае.

Ты разбурыў надзею  
на каханне,  
Такі раптоўна-ранні  
кветкапад.

Таму, відаць, я з самага  
ўжо рання  
Лаўлю адсутны,  
сумны твой пагляд.

Няўжо мне цэлы год  
чакаць адказу  
Нявымаўленым словам:  
«Будзь маёй»?  
Півоні плачуць пад  
усхліпы джаза —  
Ты ім туруеш гулкай  
цішынёй.

#### Бацькава хата

ЗаіNELых галін  
ажурныя карункі.  
Бялюткі чысты снег  
зарэчных паплавоў.  
Самотныя сляды  
шукаюць паратунку —  
Да ганка напраткі  
Шыбуюць стрымгалоў.

Прыпеў:  
Хата, бацькава хата,  
Ты ўсіх сагрэеш цяплом,

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ



Сына, брата ці свата,  
Стрэнеш гасцінным сталом.

Замлелыя лясы.  
Пякельная смякота.  
І млосная сухмень  
ахутала палі.  
Імкнеца хутка крок  
каля паркана-плота  
Да студні пад разьбой,  
каб смагу наталіць.

Прыпеў:  
Хата, бацькава хата,  
Ты ўсіх напоіш нагбом,  
Сына, брата ці свата,  
Стрэнеш гасцінным сталом.

А здасца раптам так,  
што свет несправядлівы,  
Ці крыўда апячэ,  
каханне прэч бяжыць, —  
Адчуе сэрца ўміг:  
ліхога лёсу звівы  
Спыняюцца якраз  
каля сваёй мяжы

Яўген МАРТЫНОВІЧ



# ЯЁ БОЛЬШ НЯМА...

Эсэ

**Чацвер 14 верасня 2017 года стаў апошнім зямным днём маёй маці.**

**Яна на працягу амаль двух з паловай гадоў змагалася з цяжкім анкалагічным захворваннем лімфасістэмы — лімфамай Ходжкіна на IV стадыі (такі несуючышальны прысуд вынеслі дактары). Да апошняга верыла, што пераможа, бо перамагаць было дзеля каго: унукаў і дзяцей, дзеля мужа...**

\*\*\*

Пачатак лета, 2015 год.

Пасля доўгіх і шматлікіх пакутлівых біяпсіі і аналізаў маёй маці паставілі дыягназ: «Лімфома Ходжкіна» (злаякасная паталогія лімфавузлаў). Пасля такога прысуду маці доўга не магла апамятацца. Проста не давала веры такой страшнай навіне...

«Ну як жа так? Толькі не ў нашай сям’і. Гіпертанія, сэрца, астма! Але ж гэта як ва ўсім!» А тут адразу — анкалогія, некалькі курсаў хіміятэрапіі. І як жыць далей? Ад адных толькі назваў Бараўляны і анкадыспансер нават абсалютна здаровы чалавек адчувае холад пад сэрцам. А калі ты сапраўды захварэў? Уявіць немагчыма, што робіцца ў душы пасля гэтых слоў: «На жаль, прагноз несуючышальны. У вас...».

Не буду казаць, што мама сустрэла гэтую навіну як у фільмах, дзе герой мужна прымае такія непрыемныя павароты лёсу са словамі: «Я буду змагацца да апошняга!». Мама першыя словы былі: «Ну, вось і ўсё...» А далей плач. Горкі, несучешны плач... Мне так захацелася ў гэты момант прытуліць яе... і не адпусціць.

Мы сустрэліся. Спрабаваў, як мог, яе суцешыць. Але якія тут могуць быць словы суцяшэння, калі здарылася такая бяда? Я таксама не вытрымаў... Гэта ж мама. Твая родная мама! Якая несправядлівасць!!!

\*\*\*

А потым пачаліся курсы хіміятэрапіі (а пасля дні чакання і назірання за зменамі). Праз кожныя 2 тыдні трэба было па-новаму ўліваць у вены гэтую атруту! Як у кашмарным сне.

Спачатку ўсё гэта ніяк не адбівалася на знешнасці маці. Ды і фізічна пераносіла даволі добра. Але пасля трэцяй амаль не засталася валасоў, стаў шэрым твар.

«Што падумаюць людзі?» — гэта было яе заўсёднае пытанне...

«Якая розніца, што яны там падумаюць! Галоўнае, каб ты засталася жывая!»

Усе мы так ёй адказвалі. І суцяшалі, што яна добра выглядае. Што люстэркі падманваюць і паказваюць тое, што ты хочаш бачыць... тое, што ты не хочаш бачыць...

Маці на некаторы час суцяшалася. Але гэтыя пытанні ўзнікалі зноў і зноў.

«Я ж бачу, што ўсё дрэнна. Колер твару нейкі зямлісты стаў, як у нябожчыцы! Так, хутка... ужо хутка... Дзякуй богу, вас з Сашам (маім братам) выгадала. Можна ўжо і...»

Клубок падкотваў да горла. І суцяшаць даводзілася з яшчэ большай перакананасцю.

«Жэнь, ты ведаеш, колькі хворых маладых сядзіць на прыём да анкалага?.. Такія маладыя, прыгожыя... дзяўчаты, хлопцы. Я ўжо пажыла сваё. Як жа шкада вось гэтых, каму яшчэ жыць ды жыць!»

Маці моцна перажывала нават за чужых. Плакала... І гэтыя слёзы былі не па сабе, а па тых, хто сядзіць пад дзвярыма і чакае...

І мы кожны дзень паўтаралі Маці, што жыць яшчэ ёсць дзеля каго і чаго... Што яшчэ наперадзе так шмат цеплыні і светлых дзён. Што ўсе мы так моцна яе любім... І будзем разам!

\*\*\*

Што застаецца для чалавека, які цяжка хварэе? Аскепкі маленькіх суцяшэнняў...

Маці трошкі палепшала — радасць!

«Узнімуцца» ў крыві лейкоцыты ды трамбацыты — радасць!

Чысты спінны і косны мозг — радасць!

І шмат такіх радасцяў набіралася за два з паловай года мамаінай барацьбы.

Але самая вялікая радасць — рэмісія. Матулінай рэмісіі хапіла на паўгода. І гэта былі самыя незабыўныя паўгода не толькі ў матуліным, але і ў нашым жыцці! Вера, што ты, калі моцна захочаш, пераможаш рак нават на самых апошніх стадыях! Што ў цябе ёсць твой самы «прыхаваны» і важны апошні шанц, які ты бярог на такія вось выпадкі! І маці была ўдзячна гэтым «чыстым» дням, якія яна шчодро дарыла нам, родным і сябрам!..

\*\*\*

Праз 2 гады

Я заўсёды баяўся, што пасярод ночы патэлефануе тата і скажа: «Маці памерла».

Патэлефанаванне брата а другой гадзіне дня і сказаў: «Жэнь... усё... Маці памерла. Трымайся».

У чым адрозненне? Першае — быў сон.

Другое — рэальнасць.

Маці памерла! Так будзённа для астатніх... І так цяжка для цябе...

Яе больш няма.

\*\*\*

16 верасня, 7.00 раніцы

Пакуль не астыў боль, цяжка казаць што-небудзь аб’ектыўнае пра маці. Усе словы пераблыталіся і на нейкі момант страцілі сэнс. Але цяпер толькі вось гэтыя нататкі даюць хоць нейкае ратаванне ад безвыходнасці болю...

Яна была звычайная і незвычайная адначасова. Яна была сяброўкай, жонкай, маці, дачкой... (Усё гэта не тое!!!)

Яна проста БЫЛА! А цяпер яе няма. І што з гэтым рабіць, не ведаю.

Цяжка ўявіць, што маці перажыла ў апошняю сваю хвіліну... Немагчыма. Застаецца спадзяванне, што гэты апошні момант не быў пакутлівы.

Праз паўгадзіны пасля званка брата я прыбег да мамы. Дакрануўся да яе рук. Яны яшчэ былі цёплыя... Я не даваў веры, што гэта яе апошняе цяпло, якое мне застаецца адчуць. Адчуць і ўвабраць яго вуснамі і шчокамі, адчуць яго мокрымі ад несупынных слёз вейкамі. Не хочацца ўспамінаць, колькі было праліта іх, гэтых слёз, па маме...

14 снежня

Прайшло ўжо тры месяцы, як не стала матулі. Здаецца, ужо пачынаеш звыкацца з гэтай думкай: ужо яна больш ніколі не патэлефануе, не прыйдзе пасядзець з любімай унучанькай... Але здараюцца хвіліны, калі адчуваеш, што гэты «званок» павінен здарыцца. І чакаеш яго... І хочацца закрычаць: «Мама не знікла!» Таму, што я амаль фізічна адчуваю ва ўсім Яе: у рэчах (забраў з Ракава яе неразгаданую крыжаванку, шыйткі з яе рознымі запісамі: рэцэптаў, анекдотаў, афарызмаў, вершаў для ўнучкі; яе любімую хустачку), яе падарунках, з якімі гуляецца дачка і часам пытае мяне: «Тата, а калі прыйдзе бабуля Натуля?»...

Зрабіў я фотаздымак і паставіў побач з іконай.

Цяпер маці глядзіць на нас. Цяпер маці глядзіць на нас...

\*\*\*

Мама, пасля твайго сыходу шмат чаго пачаў разумець: твае заўвагі, якія выклікалі ў нас з братам адваротную рэакцыю, рабіліся не дзеля таго, каб пакрыўдзіць (цяпер я ведаю, ты не хацела гэтага!), а для таго, каб мы былі трошкі лепшымі. Зараз я згодны амаль з усім, што ты казалася. І любыя б скарбы аддаў, каб зноў пачуць твой голас, хаця б на хвіліну... Але хатні тэлефон маўчыць, няма каму шчыра запытацца пра твае справы (толькі табе і было па-сапраўднаму цікава маё жыццё і гэтыя ідыёцкія справы). Застаўся тупы боль, які абстраецца ў самыя нечаканыя моманты...

Успамінаю, калі апошні раз вёз матулю дадому і яна казалася: «Як жа добра вось так проста ехаць куды-небудзь. Без мэты. Проста ехаць».

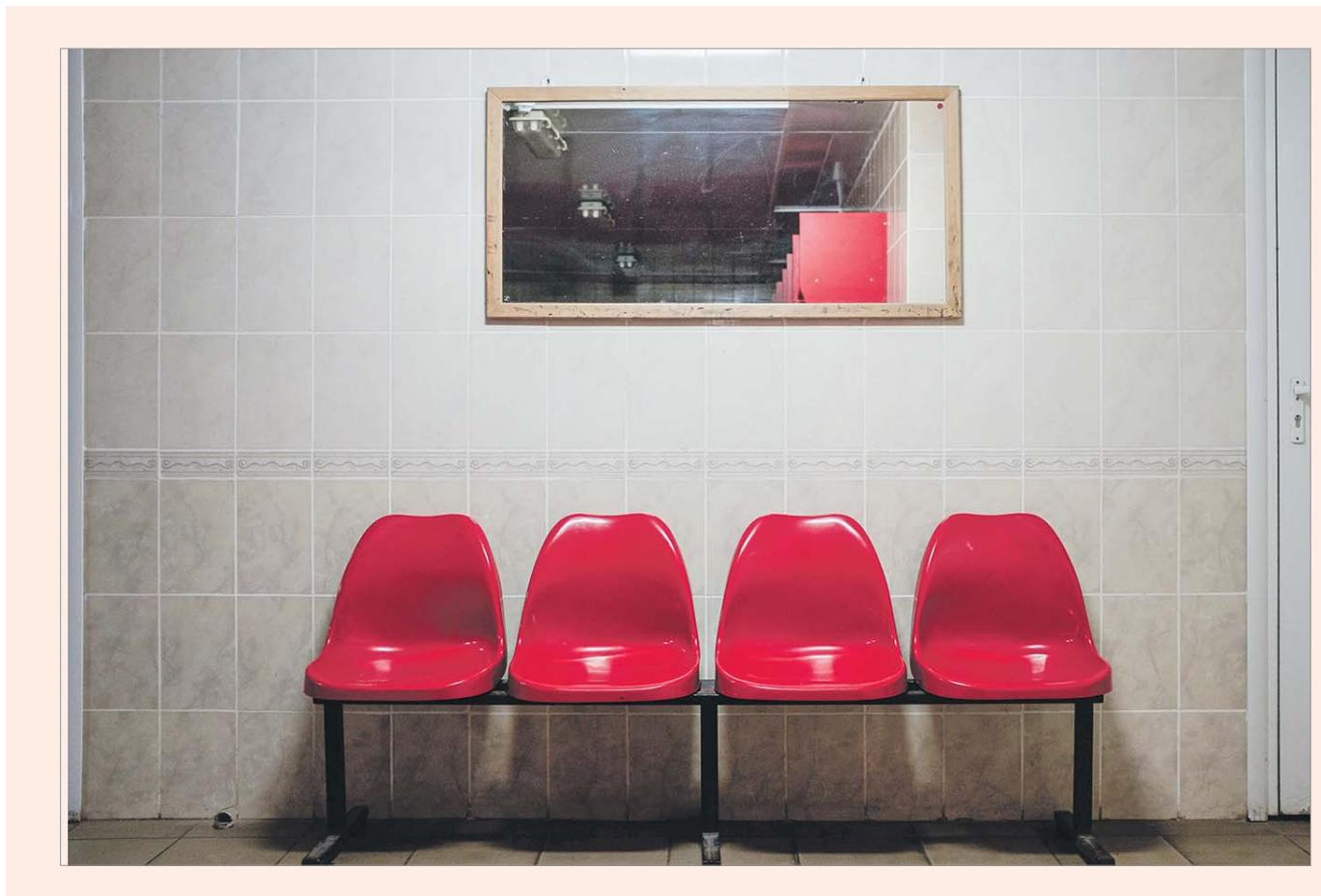
Выбачай нас за ўсё, мама.

\*\*\*

Калі-небудзь я навучуся пісаць! І тады я абавязкова напішу пра цябе, як ты таго заслугоўваеш. Я абавязкова напішу пра ўсе светлыя дні, якія ты падарыла ўсім нам. Дзякуй табе за ўсё.

\*\*\*

Гэтым жа днём, 14 верасня, у майго брата Сашы нарадзіўся сын. Гэтую навіну ў апошняй тэлефоннай размове паведаміла мне шчаслівая маці...



Конкурс «УРОКІ СУЧАСНАСЦІ»

# ПРЫТЧЫ МУДРЫЯ СТАРОНКІ

**Урок пазакласнага чытання па беларускай літаратуры ў 11 класе на прытчах Янкі Сіпакова**

**Абгрунтаванне актуальнасці тэмы.** Сучаснае грамадства стаіць перад праблемай дэмаралізацыі. Многія забыліся пра такія паняцці, як «дабро», «спагада», «справядлівасць». Выхаваўчая функцыя літаратуры мае вялікую значнасць.

Мэта заняткаў — праз роздумы і асацыяцыі падвесці вучняў да разумення ідэй твораў, іх асноўных праблем (узаямадзянне чалавека і свету, сапраўдныя і ўяўныя каштоўнасці, сэнс чалавечага існавання), паспрыяць выхаванню маральнасці.

**Творы, па якіх праводзяцца заняткі.** Прытчы Янкі Сіпакова «Клетка» і «Як спакайней?».

**Арыгінальнасць правядзення ўрока.**

Эпіграф: *Усе ведаюць, што вакол нас — бязмежжа, але ніхто не ведае, што ў нас саміх — яшчэ большае бязмежжа. Тое, што відаць усім, — кропля, а тое, што павінны былі ўсе бачыць, нябачна нікому.* Янка Сіпакоў

1. Актуалізацыя ведаў. Прытчы — адзін з самых старажытных жанраў у сусветнай літаратуры. (У 6 класе вучні знаёміліся з біблейскімі прытчамі.) Прытча — жанр філасофскі. Паводле асноўнага закона прытчы, сфармуляванага яшчэ Францыскам Скарынам, мудрасць, павучальны сэнс яе схаваны «як золата ў пяску, як ядро ў арэху, як сіла ў каштоўным камені».

Адштурхоўваючыся ад слоў Ф. Скарыны, вучні вызначаюць асноўныя прыкметы прытчы і запаўняюць пустыя ячэйкі табліцы (табліца размешчана на дошцы; тое, што запаўняецца вучнямі, запісана курсівам).

Мэта, ідэя	Не сама падзея, а маральная ці духоўная ісціна, сітуацыя выбару
Аб'ём	Невялікае апавяданне
Сэнс	«Навучанне на прыкладзе» (У. Даль), як паводзіць сябе ў жыцці
Змест	Апавяданне пра якую-небудзь падзею, час і месца не называюцца
Героі	Часцей — людзі, могуць быць жывёлы; сімвалы
Характарыстыка герояў	Героі часцей безыменныя, характары схематычныя

Якія асноўныя складнікі прытчы вы вызначыце, каб запісаць яе формулу?

Прытча = ? + ? (сумесна з настаўнікам складаецца формула прытчы:

Прытча = сімвал + сітуацыя выбару)



2. Мэтавызначэнне. Абмеркаванне эпіграфа. Пытанне да вучняў: як вы разумееце эпіграф да ўрока?

3. Аперацыйна-пазнавальны этап. Вучні папярэдне былі падзелены на дзве групы і атрымалі заданне прачытаць прытчы «Як спакайней?», «Клетка» і падрыхтаваць пытанні па змесце адной з прытчаў для другой групы.

Бліц-апытанне.

**Пытанні для 1 групы па змесце прытчы «Як спакайней?»**

- Колькі разоў выклікалі доктара ў раён?
- Каго доктар лічыў сваімі ворагамі?
- Каму належаць словы: «...значыць, твая зброя мацнейшая?»
- Які прадмет выратаваў жыццё доктара?

**Пытанні для 2 групы па змесце прытчы «Клетка»**

- Назавіце імёны герояў прытчы.
- Што марыў прынесці Сінявок свайму сыну?

- За што былі пакараны Сінявок і Любча?
- Што мы ведаем пра жыццё Сінявока на момант падзей, якія адбываюцца?

Работа ў групах.

**Заданне для групы 1. Праца над зместам прытчы «Як спакайней?»**

- Што складае аснову жыццёвага прынцыпу доктара? Якой сілай валодае вернасць сваёй справе, сваёй «зброі»?
- «Видел я, как зло красиво, как занудливо добро» — так расійскі паэт Усевалад Ямелін выявіў эфект парадасальнай эстэтычнай спакуслівасці зла і невыразнасці добра. Да якога героя прытчы можна аднесці гэтыя словы?

**Заданне для групы 2.**

**Праца над зместам прытчы «Клетка».**

- Чалавек не можа адказаць за свае пачуцці, але ён адказны за іх праўленне». «Прыкладзіце» гэта мудрае выказванне да галоўнага героя прытчы.

• Вобраз Таго, Хто ўсё бачыць, — гэта сімвал Уласнага Сумлення ці сімвал Ката?

4. Аналітычны этап.

Пытанні да вучняў:

Ці можа мы сказаць, што героі абедзвюх прытчаў знаходзяцца ў сітуацыі выбару?

Два розныя выбары, два розныя вынікі. А які агульны вывад можа зрабіць?

Назавіце прычыны, якія могуць перашкодзіць зрабіць правільны выбар.

(выказванні вучняў запісваюцца на дошцы: недальнабачнасць; раўнадушша; жаданне жыць лёгка; спакуса; жаданне мець не аддаючы; эгаізм; безадказнасць.

Прааналізуйце спіс і выберыце слова, якое прадвызначыла выбар, зроблены героямі прытчаў. Патлумачце свой выбар.

5. Падагульненне.

Пры якіх абставінах, у якой сітуацыі можна прымяніць «Урок ад Сіпакова»?

Адлюструйце стан вашай душы пры дапамозе сінквейна, ключавым словам якога будзе слова «Выбар».

**Узел вучняў у занятках.** На ўроку былі створаны спрыяльныя ўмовы для эмацыянальна-ацэначнай дзейнасці вучняў, для развіцця творчага, асацыятыўнага і вобразнага мыслення, камунікатыўных навыкаў. Вучні разважалі над праблемамі твора, аналізавалі мастацкія тэксты.

На пачатку ўрока, падчас работы ў групах, адчувалася полюснасць успрымання вобразаў. Радуе тое, што 11-класнікі змоглі не толькі спасцігнуць духоўны вопыт пісьменніка, але і напоўніць яго ўласным сэнсам (клетка — сімвал не толькі жорсткіх абставін, але і залежнасці чалавека ад самога сябе, сваіх грахоў; для здольных вызваліцца з «клеткі» ўласнай натуры і адказаць за праўленне сваіх пачуццяў Тым, Хто ўсё бачыць, з'яўляецца іх сумленне. А «ў белым адзенні» не заўсёды бывае дабро).

**Вынікі.** Прытчы Янкі Сіпакова нагадваюць пра непараўнасць учынкаў, здзейсненых у сітуацыі выбару. Мудрыя думаюць да «клеткі», чым і адрозніваюцца ад тых, хто ў яе трапіў. Прытчы вучаць быць абачлівымі, супрацьстаяць спакусам, адмаўляцца ад небяспечных прапаноў. Адзіны выратавальны «дыпламат» на жыццёвым шляху — Справа...

**Валянціна ВЕЕЎНІК, настаўніца Любчанскай сярэдняй школы Навагрудскага раёна Гродзенскай вобласці. Фота аўтара**

## Пасланне маленькаму чытачу

зашыфравана ў казках замежнай пісьменніцы

**Кніга казак пісьменніцы з Кыргызстана Айнуры Амакеевай, жонкі Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Кыргызскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь, «Сказки Матушки Вселенной» з новай серыі «Казкі мам з розных краін» выйшла ў выдавецтве «Народная асвета».**

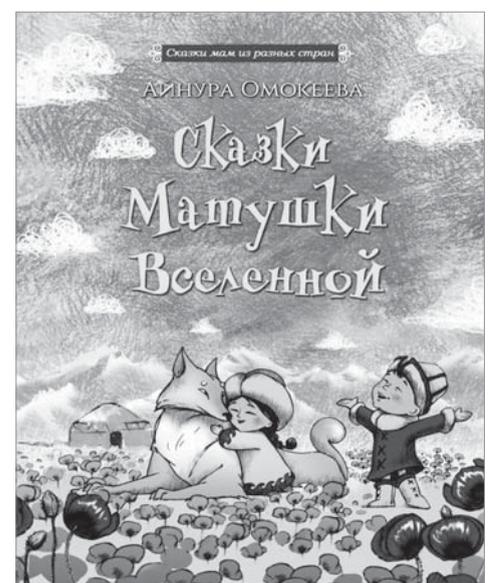
Кожная казка-прытча — гэта пасланне маленькаму чытачу, якое вучыць спазнаваць сусвет, быць бліжэй да прыроды, любіць жывёл, клапаціцца пра тых, хто побач, і заўсёды дзякаваць Сусвет за кожны шчасліва пражыты дзень.

Рускамоўны варыянт, які пабачыў свет у Беларусі, мае свае адметнасці. Напрыклад, аўтар уводзіць чытача у свет Кыргыз-

стана і паказвае герб, сцяг краіны, дае адметныя звесткі. Выданне праілюстравана цудоўнымі малюнкамі навучэнцаў ліцэя № 74 г. Бішкека, гэта таксама падкрэслівае нацыянальны каларыт кнігі.

Хто яна, Айнура Амакеева, апрача таго, што жонка Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Кыргызстана? Пісьменніца нарадзілася ў Бішкеку, па прафесіі — настаўніца рускай мовы і літаратуры. На радзіме працавала ў школе, у Нацыянальнай бібліятэцы Кыргызстана, у дзіцячым садку, таму выданне дзіцячай кнігі не падаецца чымсьці дзіўным. Кніга «Сказки Матушки Вселенной» выйшла ў Бішкеку тры гады таму на дзвюх мовах — кыргызскай і рускай — і мела вялікі поспех сярод чытачоў розных узростаў. Магчыма, яна знойдзе сваё месца і на вашай кніжнай паліцы.

Міра ІЎКОВІЧ



# АД ІМЯ НАРОДА...

Пад вокладкай новага выдання сабрана каля 1500 біяграфічных, літаратуразнаўчых, бібліяграфічных і нават геаграфічных артыкулаў — вынік працы калектыву айчынных вучоных, у тым ліку навукоўцаў вышэйшых навучальных устаноў: Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта, Гродзенскага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта. У працы над кнігай бралі ўдзел і супрацоўнікі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы. Іх намаганнямі, акрамя інфарматыўнай часткі, падрыхтаваны больш за 300 ілюстрацый: архіўных фотаздымаў, твораў мастацтва.

У першым томе энцыклапедыі сабраны артыкулы ад «А» да «З». Тыраж выдання — 1500 асобнікаў.

Матэрыялы дэманструюць шырокі досвед аб жыцці і творчасці першага народнага паэта Беларусі — распавядаюць, у якіх умовах ён працаваў, а таксама пра гісторыю ўшанавання і даследавання спадчыны нацыянальнага гена. Навуковыя каментары да творчай спадчыны Купалы падаюцца без ідэалагічных купюр. Змешчана шмат артыкулаў пра

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

мастакоў і скульптараў, у чыёй творчасці гучыць тэма Янкі Купалы, шырока прадстаўлены звесткі пра паэзію песняра ў перакладах на іншыя мовы, ёсць інфармацыя аб прадстаўніках замежжа, якія маюць дачыненне да спадчыны Янкі Купалы. Прысутнічае ў кнізе і «геаграфія» дарог, дзе калісьці вандраваў паэт: ён пабываў у Расіі, Грузіі, Фінляндыі, Славакіі і іншых краінах. Распавядаецца і аб гарадах, дзе захоўваецца памяць пра беларускага паэта. Шмат матэрыялаў датычыцца тэатральнага мастацтва, якое немагчыма ўявіць без Янкі Купалы.

Як зазначыў старшыня Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры і навучы Ігар Марзалюк, «выданне “Энцыклапедыі Янкі Купалы” можна разглядаць у трох ракурсах. Першы — грамадска-палітычны. Беларуская дзяржава памятае, без каго яе не было б. Яна выдаткоўвае сродкі і на высокім паліграфічным узроўні выдае такія добрыя кнігі. Мы разумеем, дзе нашы вытокі і хто з’яўляецца апосталамі нацыі. Другі ракурс — фундаментальны. Сведчанне спеласці беларускай навукі, айчыннага літаратуразнаўства, мовазнаўства і музеязнаўства — годнага ўзроўню навукоўцаў, якія спрычыніліся



Фота Таццяны Блашчэной.

да выдавецкага праекта. Трэці аспект — прыкладны. Бо «Энцыклапедыя» запатрабавана не толькі ў студэнцкіх аўдыторыях. Усё гаворыць на карысць таго, што беларуская нацыя — была, ёсць і будзе...»

Зараз вядзецца работа па падрыхтоўцы да выдання II тома персанальнай энцыклапедыі. Акрамя таго, плануецца выхад кнігі аднаго верша «А хто там ідзе?» у перакладзе на 100 моў свету.

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

## Прывітанне астраханскага перакладчыка

У Элісце (Расія, Калмыкія) у выдавецтве «Джангар» выйшла кніга перакладаў беларускай паэзіі — «Беларускі матыў».

Пад адной вокладкай — арыгінальныя творы Францыска Скарыны, Янкі Купалы, Уладзіміра Дубоўкі, Рыгора Барадуліна, Міхася Пазнякова, Таццяны Сівец, Юліі Алейчанкі і пераўвасабленні іх на рускую мову. Аўтар перакладаў — астраханскі паэт Юрый Шчарбакоў. Яго добра ведаюць у Расіі як апантанага прапагандыста нацыянальных літаратур. Письменник — лаўрэат I Міжнароднага конкурсу перакладаў цюркамоўнага паэзіі «Ак торна», усерасійскай літаратурнай прэміі «За вернасць слову і Айчыне» імя А. Дэльвіга, прэміі «Традыцыя», «Рускае поле», імя Курмангазы Сагырбаева.

У Астрахані і недалёкай ад яе Калмыкіі ствараецца сапраўдны цэнтр мастацкага перакладу. Летась, у верасні 2017 года, у Астрахані прайшоў міжнародны конкурс мастацкага перакладу сучаснай паэзіі «Дружба народаў — дружба літаратур!». 105 паэтаў перакладлі на рускую мову вершы аварскай, азербайджанскай, грузінскай, інгушскай, калмыцкай, казахскай, лакскай, нагайскай, табасаранскай, татарскай, туркменскай, чачэнскай, беларускай паэзіі. З беларускіх твораў для конкурснага перакладу абралі адзін твор Юліі Алейчанкі. У намінацыі «Пераклад з беларускай» перамаглі Ірына Ворах, Галіна Нікалаева, Таццяна Легкадзімава. Яшчэ раней Астраханскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Расіі правяло перакладчыцкія конкурсы «Каспій — мора дружбы» і «Жыві, мова, скарб зямлі!».

Юрый Шчарбакоў — руплівы збіральнік сямроў, генератар многіх ініцыятыў у развіцці сувязяў розных нацыянальных літаратур. Зборнікі паэтычных перакладаў, здзейсненыя астраханскім літаратарам, пабачылі свет у Маскве, Элісце, Махачкале, Грозным, Астрахані. За творчую работу перакладчык адзначаны расійскім ордэнам Дружбы, многімі літаратурнымі прэміямі.

— Перакладчыцкія сувязі дапамагаюць развіваць асабістыя стасункі. Мне давялося ўзяць удзел у адным з мінскіх сімпозіумаў «Письменник і час», — расказвае Юрый Шчарбакоў, — дзе і завязаліся стасункі з беларускімі паэтамі. Літуюся са сталымі майстрамі, з паэтычнай моладдзю. Раюся, што выбраць найлепей як перакладчыку. Захоплены вершамі Таццяны Сівец, Юліі Алейчанкі. Зазіраю ў паэтычную спадчыну мінулых дзесяцігоддзяў. Вельмі падабаюцца вершы народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна. Мару пра новыя кнігі перакладаў беларускай паэзіі. «Беларускі матыў», які пабачыў свет у Элісце, — толькі пачатак маёй творчай дарогі як перакладчыка да Беларусі, да беларускага мастацкага свету. Вось і сёлета збіраюся ў Мінск на кніжную выстаўку-кірмаш, на традыцыйны сімпозіум літаратараў «Письменник і час». Мяркую, што будучы новыя сустрэчы, будучы новыя адкрыцці беларускага мастацкага слова.

У апошнія гады беларускую літаратуру актыўна прадстаўляюць у розных рэгіёнах Расійскай Федэрацыі, увогуле на постсавецкай прасторы. З’явілася шмат пісьменнікаў-сяброў, якія імкнуцца нешта добрае зрабіць у справе знаёмства з паэзіяй і прозай Беларусі. У Татарстане — Рэнат Харыс і Роберт Мінулін. У Чачні — Адам Ахматукаеў і Лула Куні. У Чувашыі — Валеры Тургай. Ва Удмурціі — Вячаслаў Ар-Сяргі. У Калмыкіі — Эрдні Эльдышаў і Рыма Ханінава. А ў Таджыкістане надзвычайную руплівасць працягвае Ато Хамд. У Літве спрыянае перакладам беларускай дзіцячай літаратуры аказваюць Вітаўтас Жэймантас і Яронімас Лауцюс. У Казахстане надзейнымі сябрамі беларускай літаратуры выступаюць Святлана Ананьева, Любоў Шашкова, Кайрат Бакбергенаў. У Туркменістане — Максат Бяшымаў, Бягуль Анабаева, Агагельды Аланзараў.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

## Беларускія зацікаўленні в’етнамскага паэта

Тх’юй Таан Хоанг — знакавае імя ў фарміраванні зносінаў в’етнамскай літаратуры з рускай і іншымі нацыянальнымі літаратурамі постсавецкай прасторы. У сёлетнім сакавіку (калі быць дакладным — 11 сакавіка) пісьменніку, перакладчыку спаўняецца 80 гадоў.

Пазнаёміцца з ім мне асабіста дапамог інтэрнэт. Ужо пасля, калі пачалі ліставацца, на вочы трапіла ўкладзеная доктарам філалагічных навук Вячаславам Пятровічам Рагойшам кніга аднаго верша Янкі Купалы «А хто там ідзе?» на мовах свету». І высветлілася, што на в’етнамскую верш народнага песняра Беларусі шмат гадоў назад пераклаў менавіта мой ханойскі карэспандэнт.

Рыхтуючы кнігу «Францыск Скарына на мовах народаў свету», дзе пад адну вокладку збіраліся дзясяткі перакладаў урыўка з прадмовы беларускага першадрукара да кнігі «Юдзіф», я звярнуўся да спадара Тх’юя з просьбай пераўвасабіць скарынаўскае слова на яго родную мову. В’етнамскі перакладчык ахвотна пагадзіўся. І як вынік — у зборнік дадалася яшчэ адна староначка. Наша стасаванне з вядомым перакладчыкам, суайчыннікам Хо Шы Міна прадзюжылася. Наўмысна для в’етнамскага друку я напісаў артыкул пра вопыт Янкі Сіпакова ў перакладзе «Турэмнага дзённіка» Хо Шы Міна на беларускую мову. Дзякуючы перакладчыку, пра даўнюю кнігу і пра Я. Сіпакова даведаліся ў В’етнаме.

З ліставання з в’етнамскім перакладчыкам Скарыны і Купалы даведаўся, што цікаўны да Беларусі літаратар нарадзіўся ў вёсцы Фулой (зараз гэта горад Тышон) правінцыі Бакнінь. У сярэдзіне 1950-х гг. Тх’юй Таан Хоанг трапіў у Савецкі Саюз. Закончыў філалагічны факультэт Маскоўскага педагагічнага інстытута імя У. І. Леніна. Вярнуўшыся на радзіму ў 1961 годзе, выкладаў рускую мову і літаратуру. Захопленасць русістыкай, савецкай літаратурай была настолькі вялікая, што галоўным заняткам свайго жыцця малады чалавек абраў перакладчыцкую справу. Працаваў у выдавецтве «Літаратура» рэдактарам, намеснікам дырэктара, намеснікам галоўнага рэдактара. Пераклаў літаральна паўсотні кніг рускіх пісьменнікаў. У тым ліку — творы А. С. Пушкіна, А. А. Фета, І. А. Буніна. Пераклаў на в’етнамскую мову «Слова пра паход Ігаравы». Уступіў у Саюз в’етнамскіх пісьменнікаў. З часам узначаліў секцыю мастацкага перакладу. Напісаў і выдаў каля дзесяці кніг, прысвечаных пытанням мастацкага перакладу, сувязям в’етнамскай літаратуры з літаратурамі народаў свету, найперш — з рускай і літаратурамі постсавецкай прасторы.

У 1982 годзе ў Ханой выйшаў зборнік «Беларускія народныя казкі» ў перакладзе нашага в’етнамскага сябра. Тх’юй Таан Хоанг пераклаў на в’етнамскую вершы Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Максіма Танка, Пімена Панчанкі, апавяданні А. Дударова. Пераклаў некалькі і маіх казак і дзіцячых апавяданняў. У апошнія гады імя Тх’юя Таана Хоанга набыло вядомасць і ў Беларусі. Пра в’етнамскага перакладчыка, сябра беларускай літаратуры з’явіліся артыкулы ў «Звяздзе», «Літаратуры і мастацтве». Асобны артыкул пра перакладчыка падрыхтаваны для чарговага тома персанальнай энцыклапедыі «Янка Купала».

Віншуючы Тх’юя Таана Хоанга з 80-годдзем, застаецца пажадаць яму здароўя, новых здабыткаў на ніве мастацкага перакладу. І яшчэ — выказаць спадзяванне на далейшую яго ўвагу да беларускай літаратуры.

Зазіраючы ў біябібліяграфічны слоўнік «Беларускія пісьменнікі», знайшоў у дачыненні да перакладу твораў беларускіх пісьменнікаў на в’етнамскую мову толькі пазнакі адносна Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча, Янкі Купалы. Вядома, што ў розныя гады ў В’етнаме пабывалі беларускія літаратары Уладзімір Карызна, Сяргей Панізнік, Ігар Лапцэна. Досыць настойліва перакладаў в’етнамскіх паэтаў на беларускую мову народны паэт Беларусі Рыгор Барадулін. Можа быць, у новым, XXI, стагоддзі стасункі беларускай і в’етнамскай літаратур шматкроць пашырацца. Нам ёсць што сказаць адзін аднаму.

Сяргей ШЫЧКО



Уладзімір Стальмашонка «Слова пра Беларусь», 1972 г.

### Народнаму мастаку Беларусі, графіку, педагогу Уладзіміру Стальмашонку сёлета павінна было б споўніцца 90 гадоў. З гэтай нагоды супрацоўнікі Музея гісторыі горада Мінска і Нацыянальнага мастацкага музея арганізавалі выстаўку «Мастак і чалавек».

Выстаўка ў Мастацкай галерэі імя Міхаіла Савіцкага адметная тым, што прадстаўляе шматгранную творчасць Уладзіміра Іванавіча. Для экспазіцыі Нацыянальны мастацкі музей прадставіў хрэстаматычныя творы аўтара. Гэта этапныя работы «Народныя камісары Беларусі» і «Слова пра Беларусь», якія ў плане сюжэтнасці сталі для свайго часу

наватарскімі. У першай рабоце мастак адлюстравіў камісараў, якія былі пазней рэпрэсаваныя. Ён адзін з першых звярнуўся да тэмы рэпрэсаваных грамадскіх і культурных дзеячаў нашай рэспублікі. Вельмі ўдала выбудаваная канцэпцыя прадстаўленага фотаархіва, дзе паказаны манументальныя работы майстра.

## Час, раскладзены на імгненні

Думкі пра Беларусь Уладзіміра Стальмашонка

Трэцяя частка экспазіцыі, на думку арганізатараў праекта, — сапраўдны гонар музея. Гэта графічныя замалёўкі горада, якія рабіў Уладзімір Іванавіч. Іх удава майстра Ірына Назімава знайшла пасля смерці мастака, калі разбірала яго архівы. На гэтых работах паказаны гістарычны Мінск, які яшчэ толькі будаваўся. Там і оперны тэатр, і від на будаўніцтва стадыёна «Дынама» і Палаца прафсаюзаў. У Ірыны Васільеўны не было сумневаў, куды перадаць гэтыя творы: Музею гісторыі горада Мінска. Нягледзячы на тое, што гэта фактычна накіды, яны фатаграфічныя.

— Уладзімір Іванавіч і мой бацька Віктар Гаўрылаў разам стваралі вітражы. Мы сябравалі дамамі, — расказвае куратар праекта Таісія Капыльская. — Сям'я Уладзіміра Стальмашонка была інтэлігентная: час выпадзе цяжкі, але яны ніколі ні на што не скардзіліся. Заўсёды прымалі ўсё як ёсць. Мастак часта падкрэсліваў, што трэба жыць паўнаватарна. Акрамя таго, што ён быў творцам, яшчэ актыўна ўдзельнічаў у палітычным жыцці краіны, заўсёды адстойваў інтарэсы мастацтва. Для яго гэта была асабліва місія — развіваць нацыянальную культуру, стварыць магчымасць для творчай свабоды.

Вучні Уладзіміра Іванавіча памятаюць, што майстар вучыў іх маляваць так, як яны адчуваюць свет, прасіў, каб выпрацоўвалі асабісты стыль. Ён не любіў, калі маладое пакаленне падладжвалася пад трэнды часу. У перыяд сацрэалізму стараўся сысці ад штодзённасці і зачапіць

сябе і свайго гледача глыбінёй, гэта ж надаваў вучням.

Будучы жывапісцам, аўтар працаваў з мармурам, шклом, нават з крышталём. Ніколі не расставіўся з алоўкам, замаляваў усё, што трапіла на вока.

— На іх з татам так цікава было глядзець: у таты ў руках быў кавалачак пластыліну, а ў Уладзіміра Іванавіча — аловак і папера, — успамінае Таісія Капыльская. — Гэта тэма людзі, якія не маглі жыць без сваіх матэрыялаў. Яны фіксавалі жыццё кожную хвіліну. Стальмашонка напісаў мноства партрэтаў. Праз вобраз чалавека, асобы ён ствараў вобраз Беларусі. Пісаў партрэты жанчын, дзеячаў культуры, палітыкаў. У яго ёсць, на мой погляд, унікальны партрэт Якуба Коласа, у якім адчуваецца сіла пісьменніка: у адной асобе ён адлюстравіў усю Беларусь. Наша выстаўка — пра вельмі добрага чалавека, які ўвесь час знаходзіўся ў працы. Адсюль і назва праекта.

Напрыканцы 1980-х гадоў Уладзімір Стальмашонка пабываў у Амерыцы. Менавіта тады пра яго напісалі ў амерыканскай штодзённай газеце «New York Times». Публікацыя выйшла 24 верасня 1989 года, у ёй распавядалася пра тое, як за час знаходжання ў Амерыцы беларускі мастак стварыў 730 малюнкаў, з якіх 60 адразу ж падарыў тым, каго адлюстравіў. Удава мастака кажа, што ў гэтым і быў увесь Уладзімір Стальмашонка: яго дабрыва і спагадлівасць не мелі межаў.

Вікторыя АСКЕРА

## ЗАРАДЖАНЫ НА ШЧАСЦЕ

Мастацтвазнаўцы адзначаюць, што Шчамялёў — чараўнік колеру. Яго ізумрудныя адценні ўразілі не аднаго гледача. Гледзячы на яго работы, адзначаеш для сябе: «Вось яно якое, неба Шчамялёва». Ёсць адчуванне, што яго палотны дыхаюць прыродай.

За што цэняцца работы майстра, дык за тое, што ён заўсёды адлюстроўваў асабісты погляд на сітуацыю, не адыходзіў ад уласнага меркавання. Быў перыяд, калі творцу крытыкавалі за фармалізм. Але майстар упэўнены, што мастацкі твор павінен несці пазітыў і дабрыву. Калі глядач усё гэта адчуе, значыць, мэта дасягнута.

Родныя Леаніда Дзмітрыевіча адзначаюць, што ён можа панастальгіраваць — успомніць мінулыя гады. Легендарнай была яго знакамітая майстэрня насупраць ГУМа: яе дзверы заўсёды былі адчынены, туды завітвалі людзі, якіх сёння называюць гісторыяй беларускай культуры.

— У нас заўсёды дома збіраліся цікавыя кампаніі. Памятаю, прыходзілі Аляксандр Кішчанка, Альгерд Малішэўскі, Юрый Марухін... Гаварылі пра мастацтва, — расказвае дачка творцы, мастачка, майстар гебелена Маргарыта Шчамялёва. — Гэта былі такія багатыя духоўна людзі. Яны маглі вырашаць праблемы, маглі проста філасофстваваць, маглі адкрываць новыя імёны. Памятаю, як мой у той час любімы апавядальнік Кішчанка расказаў пра Сяргея Параджанава, а потым я глыбока зацікавілася творчасцю рэжысёра. У таты былі розныя знаёмыя, вельмі яркія і цікавыя людзі, якія нават маўчаць маглі цікава.

Імпульс — данесці пазітыўнае, светлае, цёплае — гэта адгалоскі характару. Сябры адзначаюць, што Шчамялёў — чалавек добры, працягне руку кожнаму, хто апынуўся ў бядзе. Ён нястомны і заўсёды зараджаны бязмежнай энергіяй.

— Тата не дае нам магчымасці быць разнявольнымі, сумнымі. Я неяк сказала яму: «Тата, я так стамілася». А ён мяне спытаў: «Чаго гэта ты стамілася? У цябе наперадзе ёсць цэлая годца», — успамінае Маргарыта Шчамялёва. — Ён не разумее, як можна перастаць чымсьці гарэць. Пры ўсім гэтым тата бывае наіўны і ранімы. Ён умее суперажываць. Здавалася б, такі магутны чалавек, які ў жыцці бачыў шмат усяго... Ды ўсё роўна які-небудзь аповед пра чалавека можа яго моцна зачапіць.

Мне так падабаецца, калі ён гаворыць пра людзей. Тата ніколі не скажа дрэннага, ён падкрэсліць, што гэты чалавек добры ці згадае цікавую гісторыю, звязаную з ім.

Да сённяшняга дня творца не перастае ствараць кампазіцыйныя сюжэты ў майстэрні. Днём папрацуе, а пасля абеду абдумвае, што напісаць. Стараецца выкарыстоўваць час максімальна і з карысцю. Гэтаму ж вучыць і іншых. Мастак кажа, што ў яго шчаслівае жыццё, у якім вельмі пашанцавала. І, нягледзячы на разнастайныя праблемы, крытыку, у яго атрымалася навучыцца радавацца кожнаму дню.

Жонка майстра Святлана Мікалаеўна заўсёды падтрымлівала майстра. У многіх інтэрв'ю Леанід Шчамялёў прызнаваўся, што, нягледзячы на яго складаны характар, яны ў сям'і ніколі сур'ёзна не сварыліся. Творца называе жонку сваёй галоўнай музай.

— Сям'я вельмі дарагая для чалавека. Увогуле, няважна, сантэхнік гэта ці мастак, калі ёсць тыл, значыць, усё будзе добра, — дзеліцца Маргарыта Шчамялёва. —

А тата нас заўсёды так выхоўваў, каб мы любілі адзін аднаго. Нягледзячы ні на якія жыццёвыя перыпетыі, ён стварае ў доме цёплую атмасферу. Напіша новы твор, просіць: «Прыйдзі, паглядзі ў дванаццаць гадзін». Калі я, дапусцім, прыйшла не ў дванаццаць, а ў чатыры, ён абурываецца і спытае: «Чаго ты прыйшла? У чатыры гадзіны ўжо няма чаго глядзець». Я яму кажу: «Дык работа ж не змянілася». А ён адказвае: «Святло памянлася. Карціна ўжо іншая». Яго фарбы, сакавітая палітра, псіхафізіка колеру зараджаныя на шчасце. Калі піша зіму, яго каляровыя падыходы здзіўляюць. Я кожны раз думаю, як у яго гэта атрымліваецца. Заўсёды бачу яго з алоўкам: у любімы час нешта замалёўвае, пазначае. Ён вельмі любіць кветкі, прыгожых жанчын, дзяцей. Любіць усё маладое, энергічнае. Прыйшла да яго аднойчы, а ён сябе дрэнна адчуваў. Прынесла яму кнігі, якія нядаўна з'явіліся ў крамах. А ён адказвае, што ўжо гэта чытаў. Мне часам нават сорамна, што я не ўсё бачыла і чытала, а тата ўсё паспявае.

Сваю сям'ю Леанід Шчамялёў лічыць апорай і тылам. Яго дзеці таксама сталі творчым працягам і дасягнулі поспехаў.

— Тата рознабаковы чалавек. У ім столькі мудрасці, цяплення, дабрывы, працавітасці. Калі ўва мне такія якасці праяўляюцца, я заўсёды кажу, што гэта ад таты, — расказвае Маргарыта Шчамялёва.

Ён спартыўны. Заўсёды любіў канькі і мяне вучыў катацца. Маё дзяцінства праходзіла на стадыёне «Дынама». Мы там жылі побач, бацька заўсёды браў мяне за руку, і мы ішлі катацца... Яго сакрэт даўгалецця, на мой погляд, заключаецца ў тым, што ў яго ёсць у жыцці сістэма. У адзін час садзіцца за стол, у адзін час глядзіць перадачы. Яму цікава ўсё. Яго працаздольнасць заўсёды захоплывала. Аднойчы на яго дзень нараджэння мой сын сказаў: «Дзядуля, ты такую планку нам высокую паставіў. Як нам дацягнуцца да цябе?». Для нас тата — вельмі драва, пад якім мы ўсе хаваемся ў цяжкія дні і радуемся, калі ў сям'і адбываецца нешта добрае. Я да яго заўсёды магу прыйсці, і ён падставіць плячо. Тата навучыў нас сябраваць паміж сабой. Мы ўсё ўмеем дараваць, усё ўмеем маўчаць, калі трэба, мы ўмеем жыць сям'ёй, а не паасобку.

Разам з выстаўкай у Нацыянальным мастацкім музеі адкрыўся праект сям'і Шчамялёвых у Гарадской мастацкай галерэі імя Леаніда Шчамялёва.

Вікторыя АСКЕРА



Леанід Шчамялёў «Зіма на Лагойшчыне. 1942 год», 2004 г.

# ЭКЗИСТЭНЦЫЯ РЭВАЛЮЦЫІ

Псіхалогію чалавека ідэі даследавалі  
ў спектаклі «Апошні»

У Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў прайшоў спектакль экзэатра ЕУЕ «Апошні», пастаўлены рэжысёрам Дзмітрыем Масцяніцам па матывах п'есы Хайнера Мюлера «Маўзер». Эксперыментальны тэатр адзначае, што паказ «Апошняга» прымеркаваны да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі і нагадвае пра драматычны падзеі, якія адбываліся пасля. Склалася пастаноўка-антыўтопія. Сюжэт досыць тыповы: адданы слуга рэвалюцыі, які выконвае загады партыі, аднойчы атрымлівае загад на забойства самога сябе. Цікава, што арыгінал — п'еса вядомага нямецкага драматурга Хайнера Мюлера — з'яўляецца своеасаблівай інтэрпрэтацыяй «Ціхага Дона» Міхаіла Шалахава. У ходзе дзеі неаднаразова падкрэсліваецца, што дзеянне адбываецца ў горадзе Віцебску: атрымліваецца незвычайны мікс нямецкай драматургіі, рускай літаратуры і беларускай прасторы. Паступова спектакль узнімаецца ад рэвалюцыі савецкай да рэвалюцыі абстрактнай, а таму абсалютнай; яна быццам намалёваная мастаком-кубістам, які імкнецца праз спрашчэнне знешняй формы адлюстравіць глыбіннае значэнне прадмета.

Галоўнага героя дзеі нельга назваць сапраўднай асобай — гэта абагулены вобраз ідэйнага рэвалюцыянера, рысы якога можна было знайсці ў тысячах такіх самых людзей. Яго сцэнічнае жыццё ідзе па стандартнай для жанру антыўтопіі схеме. Напачатку мы бачым безыменнага салдата без сумневаў, які забівае ворагаў рэвалюцыі падчас баёў. Калі паўстае патрэба ў пазбаўленні жыцця бязбройных сялян, нешта паступова мяняецца ў яго свядомасці. Ці можна страляць у спіны безабаронных і бязвінных людзей і заставацца чалавекам? У героя нараджаецца першае сумненне, якое вядзе да цяжкага ўнутранага супрацьстаяння. Думкі, што з'яўляюцца падчас гэтай барацьбы, узвышаюць яго, пераносяць на новы ўзровень свядомасці. Але канфлікт, што выклікаў столькі супярэчнасцей, павінен прыйсці да лагічнага завяршэння. Нарэшце наступнае заключны этап: у фінальным сутыкненні персанажа з рэвалюцыяй (у «Апошнім» вобраз рэвалюцыі можна назваць паўнаўраўнаважым героем дзеі) ён робіць выбар. Згодна з класікай жанру, хэпі-энд не прадбачыцца: адзін чалавек не здольны пераадолець сістэму.

У рэчышчы антыўтопіі сказаць нешта новае цяжка, бо тэма ўжо даволі заезджаная. Напэўна, таму стваральнікі спектакля «Апошні» зрабілі выразны акцэнт на эмацыянальным складніку пастаноўкі. Камерная абстаноўка залы ў НЦСМ добра перадавала адмысловую атмасферу, створаную пры дапамозе гіпнатычнага тэксту п'есы і выразнай сцэнаграфіі. Нягледзячы на тое, што ў гэтым «Маўзера» размаўляюць некалькі персанажаў, пастаноўка ідзе як монаспектакль (акцёр у «Апошнім» узаемадзейнічае з голасам па-за сцэнай, у арыгінальнай п'есе названым «Хор» на манер старажытнагрэчаскіх трагедый). Спектакль насычаны рэфрэнамі (ці гэта лозунгавасць, уласцівая савецкім галасам?), завучанымі клішаванымі фразамі, стэрэатыпамі. Разуменне не патрэбнае, бо ёсць простыя канструкты: «Вайна — гэта мір», «Пяцілетку — у чатыры гады» і,

нарэшце, «Надзённы хлеб рэвалюцыі — гэта смерць яе ворагаў».

Сцэнаграфія «Апошняга» створаная ў лепшых чэхавых традыцыях: калі б на адной са сцен залы НЦСМ раптам апынулася стрэльба, яна б, безумоўна, стрэліла. Ніводная з лаканічных дэкарацый не засталася ў якасці звычайнага прадмета інтэр'ера: усё было задзейнічана падчас выступу. Нават святло, якое раз-пораз пераўтваралася ў чырвоную зорку, не проста адцяняла сцэнаграфію, а сталася часткай агульнага антуражу. У канцы спектакля літаральна ўвасобілі фразу з п'есы пра тое, што цішыня пасля бойкі страшнейшая за яе шум: каб справакаваць аўдыторыю, зладзілі адмысловую гульні ў маўчанку.



Фота экзэатра ЕУЕ.

Падчас спектакля «Апошні».

...Пакуль акцёр нерухома сядзеў на сцэне, у цішыні ды цемры гучала рэха спектакля. Нечакана з'явіўся час, каб зрабіць высновы і прааналізаваць убачанае. «Я чалавек і я не хачу паміраць» — адразу адгукнулася праява экзистэнцыяльнага мыслення. Так, на першы погляд ідэя перамагла: чалавек ідзе на самагубства, бо рэвалюцыя вымушае яго аддаць уласнае жыццё. Але што стала нагодай для самагубства: адданасць ідэі рэвалюцыі, якая, аднойчы пахіснуўшыся, усё ж перамагла над сумнівамі, ці нечакана адчутыя пакуты сумлення? Калі забойствы ёсць звычайная штодзённая праца, яна абавязкова прывядзе да прафесійнай дэфармацыі, скалечыць асобу. Учынікі, зробленыя ў імя вышэйшай мэты, пераўтвараюцца ў начныя жахі, варта толькі ўсвядоміць іх рэальную сутнасць. Калі герой дзеі не здолеў жыць з пачуццём віны, то не ўсемагутная рэвалюцыя, а рукі бязвінна забітых людзей адправілі яго на імправізаваны эшафот...

Выразна прагучала і экзистэнцыяльнае адчуванне асабістай адказнасці за свае дзеянні: у імгненні, калі рэвалюцыя і рука сустракаюцца дзеля спуска курка, кулю вызваляе не сістэма, а свабодны чалавек.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ



Валерыя Арланава і Анатоль Голуб у спектаклі «Ваўкі і авечкі».

## І ваўкі сытыя, і авечкі цэлыя

Вечная класіка — спектакль па адным з самых бліскучых твораў Астроўскага «Ваўкі і авечкі» — з поспехам ідзе на сцэне Тэатра-студыі кінаакцёра з красавіка мінулага года. Заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь, народны артыст Беларусі Аляксандр Яфрэмаў, які ажыццявіў пастаноўку, нагадвае, што ўсе мы падзяляемся на ваўкоў і авечак, моцных і слабых, небяспечных і безабаронных. Нягледзячы на тое, што п'есе амаль паўтара стагоддзя, размова пра чалавечыя слабасці, спакусы і інтрыгі актуальная ва ўсе часы, таму цяжка падчас спектакля не прымераць на сябе ролю таго ці іншага персанажа.

Гісторыя, у якую нам прапануе акунуцца Астроўскі, немудрагелістая. У аснове сюжэта — барацьба за багацце, якая разгортваецца ў рускім губернскаму горадзе 70-х гадоў пазамінулага стагоддзя. Уладарная і беспрынцыпная памешчыца вялікага, але разладжанага маёнтка Меропія Мурзавецкая, якая трымае ў жалезнай руцэ ўсю акругу, хоча выгадна ажаніць свайго пляменніка-ахламона на доверлівай і багатай удаве Яўлампіі Купавінай. З дапамогай махлярскіх камбінацый яна вельмі блізка да поспеху ў сваёй мэце. Але тут з'яўляецца прыгажун і прагматычны дзялок новага пакалення Васіль Беркутаў, у якога і закаханая легкадумная Купавіна. Ён — амаль што пасланнік зверху, закліканы выратаваць «авечку» (ці ваўласцівай яму лёгкай манеры абставіць Мурзавецкую)... І тут ужо глядачу трэба разабрацца, хто і ў якой сітуацыі аказваецца ваўком, а хто — авечкай, хто — ахвяра, а хто — паляўнічы. Зрэшты ж, недарэмна першапачаткова п'еса Астроўскага мела назву «І ваўкі ядуць... і ваўкоў ядуць».

Узмацненне драматычнай настроі гэтай камедыі яшчэ адна сюжэтная лінія. Сваёй Мурзавецкай, бедная дзяўчына Глафіра, «авечка» звонку і «ваўчыца» па натуры, выношае хітрыя планы ажаніць на сабе багатага памешчыка Лыняева. І як па-сучаснаму гучыць гісторыя гэтай паненкі, якая на шырокую нагу пажыла ў сталіцы, мела шмат заможных кавалераў і карысталася іх прыхільнасцю, але была вымушаная вярнуцца ў правінцыю ні з чым. Маналог Глафіры, якая не баіцца прызнацца ў сваіх намерах, гучыць так пранізліва, што ў нейкі момант нельга не захапіцца шчырасцю і імкненнем да шчасця ў асабістым разуменні гэтай каварнай і ракавой жанчыны. А рэжысёрскія знаходкі ў сцэнах Глафіры і Лыняева, дзе знаходліва геранія ні ў чым не саступае сённяшнім спакусніцам, зноў-такі, гучаць як своеасаблівы зварот да нашых сучаснікаў.

Аляксандр Яфрэмаў не адыходзіць ад п'есы Астроўскага ў сюжэце. Камедыя пастаўлена ў традыцыях класічнага спектакля. Захаваны і мова Астроўскага, і касцюмы, і інтэр'ер XIX стагоддзя. Дзеянне насычана падзеямі, змястоўнымі дыялогамі, імгненна зацягвае і прымушае сачыць за кожнай сюжэтнай дэталлю. І тут нельга не аддаць належнае рэжысёру і яго майстэрству стварыць дынамічнае і закручанае дзейства. Таму тры гадзіны спектакля пралітаюць незаўважна.

Рашэнне рэжысёра не мяняць традыцыйны сюжэт толькі ўзмацняе акцэнт на характарах персанажаў. На прыкладзе розных герояў аўтар разглядае такія чалавечыя заганы, як крывадушнасць, сквапнасць, ханжаства, прытворства. Тут поруч ідуць прагматызм і легкадумнасць, дакладны разлік і недальнабачнасць, прадуманасць і марнатраўнасць. Пакуль адны выношаюць планы любові цаной палепшыць уласнае матэрыяльнае становішча, іншыя мараць пра каханне ды шчасце. Што і казаць, Астроўскі ў аўтарскай інтэрпрэтацыі Яфрэмава гучыць суперсучасна. Мы бачым, што людзей па-ранейшаму разбурае імкненне да ўлады і багацця, зрушэнне духоўных акцэнтаў і асноўных жыццёвых запаведзяў. Таму, нягледзячы на багацце гумару, гэтая знешне камедыя ўсё ж па сутнасці — драма.

Нельга не адзначыць зладжаны і таленавіты акцёрскі ансамбль (у спектаклі былі заняты заслужаныя артысты Рэспублікі Беларусь Тамара Мужэнка і Уладзімір Грыцэўскі, акцёры тэатра і кіно Валерыя Арланава, Станіслаў Вількін, Алена Гіронак, Анатоль Гур'еў, Анатоль Голуб, Антон Жукаў, Сяргей Лапаніцын, Лідзія Мардачова, Дзмітрый Пусцільнік). Фінал, нягледзячы на атрыбуты хэпі-энду, калі і «ваўкі» сытыя, і «авечкі», здавалася б, цэлыя, не дае адназначных адказаў. Бо хто застаўся ў выйгрышы — вялікае пытанне.

Алена КРАВЕЦ

## #ГОГАЛЬПЕРСПЕКТИВА У МУЗЕІ

Тэатр прыходзіць у музей? Чаму не: вялікая і зручная прастора для самых мудрагелістых і неверагодных рашэнняў, куды мусяць прыходзіць цікавыя глядачы. Так вырашылі Нацыянальны мастацкі музей і тэатр-студыя «Адкрытая прастора», якія ў рамках праграмы #гогальперспектива прадставяць спектакль «Жаніцьба».

«Жаніцьба, або Зусім неверагодная падзея ў дзвюх дзях» — вядомая класічная п'еса пра мару асабістага шчасця і пошук ідэальнага спадарожніка жыцця. У дадзеным выпадку яна прадстаўлена ў сучаснай апрацоўцы, у аздобе сучаснай музыкі, касцюмаў. Сцэнаграфічнае вырашэнне спектакля зроблена з мінімалісцкімі падыходамі, але прадугледжвае яркія элементы, якія павінны выклікаць эмоцыі. Рэжысёр-пастаноўшчык Данііл Філіповіч «прачытаў» гоголеўскую «Жаніцьбу» як назіранне за сном, што ўводзіць у свет жахаў... сямейнага жыцця. Жахі складаюцца з таямнічых хадоў, якія цяжка прадугледзець, і мноства дэталляў, за якімі праглядаюцца пачуцці. 14 лютага — той самы дзень, калі ёсць магчымасць ацаніць такога Гогаля ў музейных сценах. Наогул, шмат зваротаў да Гогаля стала апошнім часам у нашым тэатры. Ці не таму, што добра ведаў людзей, а яны не мяняюцца (у сваіх маргах, памкненнях, страсцях і заганых) у часе. Ці не таму назва праекта такая гаваркая: Гогаль будзе актуальны яшчэ доўга?..

Марыя АСПЕНКА

# УСЁ СУР'ЁЗНА!

## Мабільныя фільмы як наступны крок кінаіндустрыі

**Ш**то зараз знаходзіцца побач з вамі? Не трэба быць экстрасэнсам, каб угадаць, што гэта можа быць, напрыклад, мабільны тэлефон. Калі раней гэты «прадмет раскошы» быў недасяжны, то сёння — простая рэч, неабходнасць і сродак не толькі камунікацыі, але і стварэння мастацкіх твораў, напрыклад, кіно. І калі раней гэта гучала па-дзівацку, цяпер кіназнаўцы ў адзін голас кажуць, што мабільнае кіно не проста існуе, але стварае так званы кінематограф 2.0: кожны сёння можа паспрабаваць сябе ў ролі рэжысёра, і нават прафесійныя кінематографісты зацікавіліся карыснай функцыяй здымкі на смартфон. На мінулым тыдні ў Беларусі таксама адсвяткавалі трыумф мабільнага кіно — падвялі вынікі фестывалю *Smartfilm*, на які сёлета даслалі больш за 300 стужак! Варта разабрацца, чаму кіно, знятае на смартфон, сёння патрэбнае рэжысёрам і гледачам.



### УЗНАГАРОДА ЗА СПАНТАННАСЦЬ

Гэтая гісторыя пачалася ў 2005 годзе: Марчэла Менкарыні і Барбара Сеגעці вырашылі скарыстацца тэлефонам *Nokia N90* ды зняць падарожжа па італьянскіх гарадах, якое першапачынальна кіно хацелі зрабіць сучаснай версіяй фільма Пазаліні «Новыя размовы пра каханне», створанага ў 1965 годзе. У рэжысёраў не было нічога, акрамя кітайскага ліхтарыка, тэлефона ды нястрымнага жадання, але нават гэта паспрыяла з'яўленню фільма — атрымаўся дакументальны партрэт Італіі хронаметражом у 90 хвілін, з якім стваральнікі паездзілі па свеце і нават прадставілі на кінафестывалях.

У гэты ж час стартвалі і першыя фестывалі мабільнага кіно. Адзін з найстарэйшых — у Сан-Дыега ў Каліфорніі — дагэтуль самы буйны і папулярны, хоць першы раз на яго даслалі ўсяго 50 заявак. Сёння гэтая лічба перабольшвае 500. І такая станоўчая дынаміка тычыцца ўсяго свету: у Еўропе, Амерыцы, Азіі фестывалі мабільнага кіно набываюць усё большую папулярнасць, і дагэтуль аматары фільмаў працягваюць ствараць новыя конкурсы. Але сёння мабільны кінематограф — гэта не асобнае «гета» для стужак, знятых на тэлефон, а ўнікальная каста, якая прызнаецца буйнымі кінафестывалямі. Напрыклад, фестываль у Таронта мае конкурс хвілінных стужак, які праводзіцца ў супрацоўніцтве з сацыяльнай сеткай *Instagram*, а фестывалі, якія яшчэ не вылучылі кіно, знятае на смартфон, у асабістую намінацыю, узнагароджваюць яго ў межах агульнага конкурсу.

Чамусьці многія лічаць, што мабільнае кіно — гэта несур'ёзна. Так, добра здымаць такія фільмы для старту — выдатна магчыма для дэбютантаў. Але прафесійныя рэжысёры ўсё больш карыстаюцца ў здымцы мабільнымі тэлефонамі і тлумачаць гэта не толькі тэхнічнымі, але і творчымі прычынамі. Хоць, безумоўна, гэта магчыма здымаць спантаннае кіно ў натуральных абставінах, калі прафесійнай тэхнікі побач няма, і, больш за тое, маленькі тэлефон дапамагае скараціць дыстанцыю з акцёрамі,

якім лягчэй пайсці на кантакт на блізкай адлегласці. З такімі перакананнямі пачалі спрабаваць сябе ў мабільным кіно кліпмейкеры (музычнае відэа «*Some Postman*» 2008 года і сёння выклікае цікавасць, бо знятае вынаходліва, з выкарыстаннем некалькіх камер), акцёр Гары Олдман зняў на тэлефон *Nokia N93* рэкламную кампанію гэтага ж тэлефона, эстафету пераняў Спайк Лі — стварыў стужку *Humanity*, якая складалася з мантажу кадраў, знятых на мабільны тэлефон звычайнымі карыстальнікамі. І калі нават гэта не гучыць пераканаўча, то перамога мабільнага кіно на «Оскары» ці «Берлінале» дакладна робіць яго ўнікальнай з'явай сучаснасці.

У 2011 годзе вядомы сваім «Олдбоем» Пак Чхан-Ук зняў на *iPhone 4* 30-хвілінную стужку «Начная рыбалка». У выніку рэжысёр атрымаў «Залатога мядзведзя» на Берлінскім кінафестывалі, бюджэт склаў \$130 тысяч. Яшчэ праз год трыумф карэйскага рэжысёра вырашыў паўтарыць Малік Бенджэлуль: з дапамогай смартфона ад *Apple* ён зняў поўнаметражную дакументальную карціну «У пошуках Цукровага чалавека» — гісторыю паўднёваафрыканцаў, якія шукаюць легендарнага музыканта. Стужка атрымала ўзнагароду за лепшы неігравы фільм на «Оскары» і стала першай мабільнай стужкай-лаўрэатам узнагароды Амерыканскай кінаакадэміі. Іранскага рэжысёра Джафана Панахі мабільным кіно «прымуслілі» заняцца ўлады: яму забаронена прафесійна займацца кіно, таму вынаходлівы аўтар здымае стужкі на тэлефон ды відэарэгістратар, а знятае дасылае на фестывалі. Дарэчы, за стужку «Таксі» ён атрымаў дзве ўзнагароды на «Берлінале», і нездарма, бо крытыкі называюць фільм «маленькім шэдэўрам»: Панахі апрапае кепку і становіцца кіроўцам таксі — ездзіць па вуліцах Тэгерана, уключае відэарэгістратар і сустракае на шляху самых розных людзей.

### ПЛАНЕТА ЭКСПЕРЫМЕНТА

Але да гэтага часу самым вядомым фільмам, знятым на мабільны тэлефон, застаецца «Мандарын» Шона Бэйкера, хоць рэжысёр і ўявіць не мог, што будзе здымаць стужку на смартфон! Калі

нарэшце вырашыў пачаць здымкі, высветлілася, што фінансаў не хапае, і гэта ў дадзеным выпадку было Бэйкеру на руку: на рынку з'явіліся новыя тэлефоны, аб'ектывы ды прыкладанні для здымак. Спачатку аўтары «Мандарына» хавалі той факт, што кіно знятае на тэлефон — не хацелі, каб гледачы ўяўлялі, што ім давядзецца ўбачыць. А ўбачанае наўпрост здзіўляе, і не толькі звычайную аўдыторыю, але і экспертаў — стужка стала сенсацыяй на амерыканскім фестывалі аўтарскага кіно *Sundance*, атрымала шэраг прызоў і прапанову на распаўсюджванне ў кінатэатрах ад аднаго з самых вядомых амерыканскіх дыстрыб'ютараў *Magnolia Pictures*. Менавіта пасля поспеху «Мандарына» да шэрага «мабільных» рэжысёраў вырашыў далучыцца Стывен Содэрберг (аўтар «Трафіка») і стужак пра сяброў Оўшэна): свой новы хорар «Не ў сабе» ён зняў на *iPhone* і ўдакладніў, што за кіно, знятым на тэлефон, — будучыня. Дарэчы, прэм'ера стужкі адбудзецца на Берлінале.

З поспехам мабільнага кіно ўсё часцей з'яўляюцца спрэчкі наконт таго, а што ж можна лічыць такім кіно? Менавіта здымку на тэлефон ці на любую кампактную прыладу? Суветныя кінааглядальнікі лічаць, што другі варыянт пасуе гэтаму тэрміну больш, у такім выпадку да ліку мабільных стужак можна дадаць і тыя, што знятыя, напрыклад, на экшн-камеру *GoPro* — нахштальт расійскага «Хардкора» Лыі Найшулера, які выйшаў у пракат на некалькіх кантынентах.

Што тычыцца Беларусі, то тут паняцце мабільнага кіно набывае іншыя сэнсы (акрамя ўжо пералічаных). Як мінімум, гэта больш эканомная версія кінематографа, якая дазваляе паспрабаваць сябе ў індустрыі кожнаму, а прафесіяналам не трэба будзе шукаць мільённыя бюджэты. Кароткаметражка «137 гадзін», знятая беларусамі Аляксандрам Барынавым і Дзмітрыем Сахаруком, стала адной з лепшых на амерыканскім фестывалі *SmartPhilm*, а здымалася на працягу аднаго дня ў адным памяшканні: мінімум фінансаў, максімум намаганняў, і вось у руках рэжысёраў перамога ў катэгорыі «Эксперыментальнае кіно». А пачынала стужка на айчынным фестывалі *Smartfilm*...

Былыя ўдзельнікі беларускага фестывалю кажуць, што гэта не толькі плацдарм для дэбютантаў, але і часам пераломны момант: хтосьці захаецца ў кінаіндустрыю і будзе працаваць у гэтым кірунку далей, хтосьці знойдзе шлях да фестывалю, хтосьці пераканаецца ў тым, што кінематограф — не такая рамантычная сфера, як можа падацца з глядацкага фатэля. *Smartfilm* стаў вельмі важным фестывалем для Мітрыя Сямёнава-Алейнікава: яго стужку «Адной крыві» адабралі ў Каны, ён здымае кліпы Максу Каржу, шэрагі рэкламных роликаў, а цяпер з'яўляецца сябрам журы фестывалю мабільнага кіно, і гэта стала магчымым у тым ліку дзякуючы *Smartfilm*.

### БЕЛАРУСКІ «НЕФАРМАТ»?

Сёлета фестываль, які калісьці пачынаўся з эксперыменту, адбыўся сёмы раз, на яго даслалі работы з 51 краіны, і, як бы крыводна ні гучала, галоўным ўзнагароды атрымалі замежныя стужкі. З аднаго боку, гэта выдатна, бо гледачы маюць магчымаць паглядзець на зрэз кінематографічнага мыслення людзей з розных кантынентаў, з другога — глядзець на сябе з іншага боку таксама патрэбна. У журы адзначаюць: праблема ў тым, што аўтары зразумелі сваю задачу на ўзроўні занадта прастай схемы, а трэба было «выйсці за межы жанру», адточваць аўтарскі почырк ды экранную стылістыку, бо найважнейшае ў кіно тое, як кажа аўтар, а не які мэсэдж укладае ў кіна-тэкст. І пад гэтае апісанне падыходзяць стужкі-пераможцы. На трэцяе месца

журы паставіла аўстрыйскае кіно «Своечасова» (пра грамадства, якое залежыць ад тэхнікі). Мітрый Сямёнаў-Алейнікаў адзначае, што «гэта цудоўная работа, і выдатна, натуральна, што яна знятая на мабільны тэлефон: гэта пасуе і па ідэі, і па рэалізацыі — кіно пра смартфон знятае на смартфон. І сама ідэя таго, што тэлефон — не заўжды наш сябра і кампас, які прывядзе ў патрэбнае месца, варта ўвагі». «Срэбра» атрымала брытанскае кіно «Прымаць» (пра адлегласць, якую пакідае паміж людзьмі лічбавая эпоха), знятае 19-летнім хлопцам у выглядзе моцнага сатырычнага хорару, а бюджэт спатрэбіўся, напэўна, толькі на маску малпы. Досыць невідачным выбарам падалася і румынская стужка-пераможца «Доўгая гісторыя каротка» — кранальная карціна пра жыццё смаўжоў. Антон Сідарэнка лічыць, што фільм «ідэальна ілюструе галоўнае правіла: у кіно вельмі важны ракурс, маштаб аўтарскага бачання. Кожны раз мы праходзім міма смаўжоў і не заўважаем іх, а рэжысёр не проста заўважыў, але і стварыў неверагодную гісторыю».

Галоўнай інтрыгай фестывалю ўсё ж было Гран-пры, і выбар журы кінакрытыкі называюць сінефільскім: перамагло кіно з ШША, знятае рэжысёрам з Бангладэш «Інтэр'еры і экстэр'еры». Ігар Сукманаў падкрэсліў, што гэта той мабільны фільм, з якога пачынае распускацца сапраўднае Кіно: «У чым асаблівасць кінематографа? Ён не скаваны пугамі, гэта маленькі абсалют. З гэтага пункту гледжання за апошнія некалькі гадоў гэта адзіная работа, якая адпавядае паняццю абсалюту. Прырода кіно складаецца з вуаерызму, падглядання, і магія тут менавіта ў тым, што мы назіраем за экзатычным, але штодзённым жыццём, якое хавае ў сабе шмат нераскрытых сюжэтаў. З такога ракурсу гэта кіно, якое дае нагоду для думак і далейшай творчасці, вартае ўзнагароды».

Сёлетняе кінаслаборніцтва прайшло пад дэвізам нефармату. Культуролаг Максім Жбанкоў лічыць, што гэта не толькі адмова ад кінематографічных клішэ, але і досвед новага бачання, мовы і нязвыклага для нашага лакальнага асяродка ўспрымання. Абсалютная большасць беларускіх стужак, дасланых на конкурс, была знятая невынаходліва і з немудрагелістай драматычнасцю. У нас таксама былі свае спробы «Інтэр'ераў і экстэр'ераў», але не вельмі ўдалыя. Тым не менш пераможцу ў намінацыі «Нефармат» вызначыць было лёгка (гэта рабіла народнае журы): безумоўны лідар — «Ягор» Рамана Падалякі і Міхаіла Зуя, якому таксама ўручылі спецыяльны прыз ад арганізатараў фестывалю кампаніі *velcom*. Стужка — экранізацыя ўрыўка з кнігі Андрэя Горвата «Радзіва Прудок», ролі ў якой выканалі артысты Купалаўскага тэатра. Эксперты зазначылі, што кіно знятае вельмі грамадна тэхнічна, але працыванне Горвата падалося ім занадта драматычным, а кампазіцыя — вельмі тэатральнай. Рэжысёрам-беларусам сябры журы паралілі больш рызык, падманлівай прастаты (як у «Квадраце» Малевіча), сістэмна выбудаваных сюжэтаў і ўважлівага стаўлення да фактуры, бо сёлетня стужкі, па іх меркаванні, былі «ўмерана пакаёвай тэмпературы». Дарэчы, у шорт-ліст фестывалю трапіла і яшчэ адна беларуская работа «*No lift*», знятая ў Індыі. Прыкмета таго, што кіно сёння — з'ява глабальная, а паняцце нацыянальнага фільма варта пераглядаць: справа ўсё ж не ў прапісцы аўтара, а ў культурным досведзе, почырку і стылістыцы. Асабліва гэта тычыцца мабільнага кіно, бо што яшчэ павінна быць больш аўтарска: уладальнік непрыкметнага смартфона здымае спантаннае маленькі шэдэўр.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

# Сталасць мелодыі

**Камерны аркестр — гэта калектыў, у якім ні адзін музыкант не мае магчымасці схавацца за гучаннем іншага інструмента. Дзяржаўны камерны аркестр Рэспублікі Беларусь узнік натуральна, са шчырай і яскравай патрэбы таленавітых і захопленых музыкай людзей дзяліцца ёй з іншымі. Але для таго, каб набыць такую назву і статус, аркестр за свае 50 гадоў прайшоў праз тысячы рэпетыцый, сотні канцэртаў, дзясяткі лёсаў, мільён эмоцый музыкантаў і слухачоў.**

Спачатку была толькі музыка. І жаданне ўдасканаліваць сваё майстэрства, сумесна музыцыраваць. А таксама быў лідар — Алег Янчанка. Паспяховае выступленне на Міжнародным конкурсе імя І. С. Баха ў Лейпцыгу дало яму магчымасць вучыцца па класе аргана ў Венскай акадэміі музыкі як стыпендыяту ЮНЕСКА. Калі Алег Янчанка вярнуўся ў Мінск, многія хацелі сустрэцца з ім, пачуць расповед пра Еўропу, музычнае жыццё Вены. Адным з вечароў у доме музыканта сабраліся папечнікі і сябры. Гучала музыка Месіяна, Стравінскага, Шонберга. Гэта атмасфера і жаданне сумесна музыцыраваць, асвойваць новы матэрыял аб'яднала музыкантаў з розных калектываў: сімфанічнага аркестра, аркестра опернага тэатра, педагогаў акадэміі музыкі. Так узнік ансамбль салістаў. Першая праграма складалася з твораў Вэберна, Месіяна і новых сачыненняў Янчанкі. Рэпетыцыі праводзілі ў філармоніі раніцай ці познім вечарам. Некаторым было цяжка суміяшчаць рэпетыцыі і вучобу ці іншую работу. Адміністрацыя ў той час пільна сачыла за тым, каб студэнты не працавалі. Дарэчы, рэпетыцыі праходзілі вельмі бурна! Патрэбную дробязь, характар гуку, выразнасць фразы сумесна шукалі, абмяркоўвалі.

У калектыву накопліваўся вопыт сумесных выступленняў, усталяваўся пастаянны склад. Усё гэта прышло да таго, што ў лютым 1968 года аркестр атрымаў афіцыйны статус калектыву Белдзяржфілармоніі і назву «Мінскі камерны аркестр». Ён прайшоў доўгі, насычаны шлях і стаў Дзяржаўным камерным аркестрам Рэспублікі Беларусь. Але да гэтага было яшчэ шмат крокаў. Алег Янчанка перадаў кіраўніцтва аркестрам таленавітаму вяланчэлісту Юрыю Цырку.

Пашырала геаграфія выступленняў. У сакавіку і верасні 1970 года аркестр гастраліраваў ва Украіне, Малдавіі, Ленінградзе. Калектыў пачаў супрацоўнічаць з выбітнымі салістамі. Са скрыпачом Зіновіем Віннікавым камерны аркестр бліскава выканаў «Поры года» А. Вівальдзі. Не адзін раз выступала з калектывам Наталія Гутман. Двойчы Мсціслаў Растрпаў адгукнуўся

на запрашэнне свайго таленавітага вучня Юрыя Цырку выступіць у Мінску. Таксама з камерным аркестрам выступалі іншыя вялікія музыканты. Адной з самых яркіх падзей у гісторыі аркестра стала выступленне са Святаславам Рыхтэрам. Музыканты ўспамінаюць, што падчас канцэрта пасля аб'яднення Святаслава Тэафілавіча ён павольна і задумлена выходзіў да публікі, кранаўся клавій — і пачыналася чараўніцтва. Акрамя канцэрта ў Вялікай зале Белдзяржфілармоніі, з Рыхтэрам камерны аркестр выступаў яшчэ двойчы ў Маскве падчас знакамітых «Снежаньскіх вечароў» у Пушкінскім музеі...

Часта камерны аркестр прадстаўляў прэм'ерныя сачыненні беларускіх кампазітараў. У выкананні калектыву публіка ўпершыню пачула творы С. Картэса, Д. Смольскага, В. Дарохіна, А. Бандарэнкі, В. Кузняцова, Г. Гарэлавай, Э. Зарыцкага, В. Кандрусевіча...

У розныя часы кіраўнікамі камернага аркестра былі Ігар Галаўчын, Аляксей Вінаградаў, Аляксандр Палянніка, Віктар Собалеў, Інга Эрнст Райль, Міша Кац, Пётр Вандзілоўскі. Цяпер мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Дзяржаўнага камернага аркестра Рэспублікі Беларусь — заслужаны артыст Расіі Яўген Бушкоў. Быць музыкантам яму наканавана лёсам: нарадзіўся ў сям'і скрыпачоў і з маленька жыву з музыкай. Упершыню ў якасці дырыжора выступіў у 1999 годзе ў Францыі. У верасні 2009 года ён стаў кіраўніком Дзяржаўнага камернага аркестра Рэспублікі Беларусь:

— Усё вырашыў выпадак: патэлефанаваў мой сябра Сцяпан Яковіч, які ў той час быў канцэртмайстрам аркестра «Салісты Масквы» Ю. Башмета, і прапанаваў замяніць літаральна на заўтра дырыжора ў Мінску. Я згадзіўся, — успамінае Яўген Бушкоў, — мы з аркестрам выступілі і, напэўна, прыйшліся адно аднаму даспадобы.

Яўген Бушкоў выдатны скрыпач, таму аркестрам, у якім адна з асноўных роляў належыць скрыпкам, ён кіруе чуліва. Рэпертуар узбагачаецца новымі праграмамі, у тым ліку і творами сучасных беларускіх кампазітараў. Гучаць яны не толькі на абшарах нашай краіны, але і па ўсім свеце. Дзяржаўны камерны аркестр Рэспублікі Беларусь не так даўно стаў першым калектывам Белдзяржфілармоніі, у якога былі вялікія гастролі ў ЗША. — На фестывалі ў Фларыдзе мы выканалі праграму,



якая цалкам складалася з твораў беларускіх аўтараў. Гледачы былі ўзрушаны: не чакалі такога яркага і разнастайнага ўражання ад музыкі далёкай і малазнаёмай для іх краіны, — дзеліцца ўражаннямі Яўген Робертавіч.

Сёлета калектыў плануе выступаць у Францыі, Расіі, Аб'яднаных Арабскіх Эміратах, Індыі. У Мінску аркестр ладзіць пастаянныя абанемэнты «Класіка — гэта класна!», «Тры вечары з камерным аркестрам», «Для ўсіх», «Граюць нашы дзеці».

Дзяржаўны камерны аркестр Рэспублікі Беларусь на чале з Яўгенам Бушковым падчас кожнага канцэрта ўражае шчырасцю гучання, работай з выдатнымі салістамі з усяго свету, праграмамі. Выключэннем не стане, вядома ж, канцэрт да 50-годдзя калектыву. Адбудуцца прэм'еры пяці твораў кампазітараў з пяці краін. Аўстрыйскі кампазітар Эрык Фрайтаг спецыяльна да юбілею аркестра рыхтуе Канцэртна для беларускіх цымбалаў і камернага аркестра. Сусветную прэм'еру выканае выдатная беларуская цымбалістка Аляксандра Дзенісеня. Нарвежскі кампазітар Карл Мерк Карлсён упершыню прадставіць у Мінску свой Скрыпачны канцэрт № 2. Яго беларускую прэм'еру выканае Ісаак Шульдман, якому гэты твор прысвечаны. Прагучаць сачыненні нямецкага кампазітара Элмара Лампсана. Музыкальная казка Айра Ішмурагава з Канады будзе суправаджацца выступленнем танцора стэп-данса Макса Полака з ЗША. Прагучыць Канцэртна для гітары з аркестрам «Харон» беларускага кампазітара Галіны Гарэлавай. На запрашэнне аркестра паўдзельнічаць у юбілейным канцэрте 28 лютага адгукнуліся музыканты-салісты з розных краін, лёс якіх звязаны з Мінскам. Кульмінацыйны вечар, па задумцы Яўгена Бушкова і аркестра, стане выступленне аркестра ў пашыраным складзе: на сцэну выйдучы музыканты ўсіх пакаленняў, якія ў розныя часы працавалі ў калектыве.

Юлія КАРДАШ



## ГЕАГРАФІЯ ФЕСТИВАЛЮ СПІВАКОВА

Ганна Нятрэбка, вялікае вяртанне «Віртуозаў» і балетны маніфест

**У апошнія гады Мінск сапраўды стаў музычнай сталіцай: колькасць фестываляў класічнай музыкі павялічваецца, хочацца спадзявацца — як і колькасць яе аматараў, а легендарныя форумы, створаныя ў пачатку 2000-х, таксама працягваюць сваё сцэнічнае жыццё. Ужо пяты раз — з 10 па 15 лютага — у Беларусі (у Мінску, Гомелі і Магілёве) пройдзе фестываль «Уладзімір Співакоў запрашае...».**

Уладзімір Співакоў — прэзідэнт Маскоўскага міжнароднага Дома музыкі і практыкуючы музыкант — заснаваў фестываль больш як дзясятак гадоў таму: канцэрты з поспехам ідуць у Маскве, у Францыі (горад Кальмар) і Беларусі. У нашай краіне ініцыятыву дагэтуль падтрымлівае Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, а фінансуюць дапамогай аказвае «Альфа-Банк». Сёлетняе юбілейнае выданне фестывалю будзе адным з

самых знакавых у культурным жыцці Беларусі. Чаму? Варта нагадаць, што за час існавання форуму яго наведвалі Дзяніс Мацэў, Дзмітрый Хварастоўскі, Гіёра Фейдман, Саці Співакова, салісты Вялікага і Марыінскага тэатраў, Нацыянальны філарманічны аркестр Расіі... І гэтым разам на беларускай сцэне выступаць легендарныя і самыя запатрабаваныя ў свеце выканаўцы.

Распачнецца сапраўднае свята класічнай музыкі 10 лютага: у Мінску ў суправаджэнні Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам маэстра Уладзіміра Співакова ўпершыню выступіць Ганна Нятрэбка і Юсіф Эйвазаў. Артысты, графік якіх распісаны на гады наперад, выканаюць лепшыя оперныя арыі («Адрыяна Лекуўрор» Ф. Чылеа, «Мефістофель» А. Бойта, «Тоска» Дж. Пучыні). Кажучы пра спевакоў, немагчыма не адзначыць, што Ганна Нятрэбка наўпрост стварыла паняцце «опера зорка» — сёння яе называюць не інакш як прымадоннай, яна выконвае галоўныя партыі ў вядучых сусветных оперных тэатрах, яе ведаюць за надзвычай прыгожы голас і захопальную манеру паводзіць сябе на сцэне. Побач з Ганнай на сцэне (як і ў сямейным жыцці) будзе Юсіф Эйвазаў. Канцэртную дзейнасць спявак пачаў крыху больш за 10 гадоў таму, але ўжо

паспеў стаць адным з самых цікавых і выбітных оперных выканаўцаў. У Мінску спевакі прадставіць сямейную праграму, і, па словах Ганны Нятрэбки, артыстам вельмі пашанцавала, што іх галасы выдатна спалучаюцца.

Бліскучы старт фестывалю працягне маэстра Уладзімір Співакоў і створаны ім і яго аднадумцамі ў 1979 годзе дзяржаўны камерны аркестр «Віртуозы Масквы» (яны дадуць канцэрты ў Магілёве, Гомелі і Мінску). Улічваючы, што аркестр заснавалі салісты і канцэртмайстары лепшых калектываў, з пачатку сваёй гісторыі аркестр адрозніваўся ад іншых — напрыклад, еўрапейскай культурай выканання, увагай да дэталі, актыўнай творчай пазіцыяй у адносінах да аўтарскай задумкі. Падчас канцэртаў у Беларусі «Віртуозы Масквы» з японскім салістам Акуі Шыа выканаюць творы Моцарта, Шастаковіча і цыкл «Чатыры пары года ў Буэнас-Айрасе» П'яцолы.

У Белдзяржфілармоніі выступаць маляды зоркі класічнага мастацтва: сёлета ў Мінску разам з сімфанічным аркестрам Беларусі (пад кіраўніцтвам Аркадзя Берына) выступіць скрыпач з Расіі Юрый Рэвіч і малдаванская піяністка Лівіка Сакалоў. І паслухаць дакладна будзе што! Юрый Рэвіч дэбютаваў у Карнегі-Хале ў Нью-Ёрку, выступаў у «Ла Скала», два гады запар атрымліваў узнагароду «Малоды артыст». Яго суседка па сцэне Лівіка

Сакалоў — дачка музыкантаў, якая дала чылася да гэтага ж лёсу ў 6 гадоў.

Закрыццё фестывалю адбудзецца 15 лютага наватарскай пастаноўкай Нацыянальнага балета Марсэля «Le Corps du Ballet». У пастаноўцы (якую, дарэчы, называюць візітоўкай тэатра) занятыя 17 танцоўшчыкаў, спектакль зладзілі ў супрацоўніцтве з ICKamsterdam. Марсэльскі балет вядомы сваім стаўленнем да творчасці: кіраўнікі тэатра Эмія Грэка і Пітэр Схолтэн адмовіліся ад класічнага рэпертуару, пачалі папулярна заваць сучасны танец. Менавіта такой будзе і пастаноўка, з якой артысты прыедуць у Беларусь: праз перфоманс чырвонай ніткай праходзіць пытанне ператварэння класічнага балета ў гульнявую прастору, нават поле бою. Даслоўна назву спектакля варта перакладаць як «Танцоўшчыкі/Целы Нацыянальнага балета» — нават тут стваральнікі дазволілі сабе гульні з глядачом. «Балетны маніфест» ужо атрымаў міжнародны рэзананс: пастаноўку ўхваляюць крытыкі і любяць глядачы. Шоу «Le Corps du Ballet» — гэта асобныя гісторыі танцоўшчыкаў, мікс музыкі з «Шчаўкунка» Чайкоўскага і вулічнага шуму, прадстаўленне на сцэне розных краін і нацыянальнасцей. Словам, лепшае завяршэнне сапраўды глабальнай падзеі, якая ажывіць культурнае жыццё Беларусі.

Маргарыта ДЗЯХЦЯ

# Белыя пачынаюць (і выйграюць)

## Творчасць як шахматная партыя

**Шчаслівымі нас могуць зрабіць самыя нязначныя дробязі, якіх не заўважаем у мітусні дзён. Мастачка Настасся Балыш у праекце «Таямніцы святла», што працуе ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь, дэманструе шчасце ў розных формах і ракурсах: праз жывапіс і арт-інсталюцыі.**

— Усе сюжэты бяру з жыцця, нічога не прыдумляю, — расказвае мастачка. — Тут прысутнічае доля фантазіі і казачнасці. Люблю сумяшчаць розныя кірункі. Гэта вельмі актуальна, і ёсць магчымасць раскрыць тэму з некалькіх бакоў, выкарыстоўваючы незвычайныя матэрыялы. Героі маіх твораў усе падобныя, таму што гісторыі, якія ўвасабляю на палатне, аўтабіяграфічныя. Творчасць побач з жыццём. Менавіта так я называю тое, што раблю. У мяне двое маленькіх дзяцей, і шмат таго, што адлюстроўваю ў работах, бяру ад іх. Яны натхняюць, дапамагаюць атрымліваць правільныя эмоцыі.

Кожная работа хавае ў сабе цікавую гісторыю. Большасць твораў дэманструюць побытавыя адносіны звычайных людзей. Аўтар ідэалізуе сітуацыі, акцэнтна ўвагу на гармоніі і любові, якія берагуць героі сюжэтаў. У многіх творах адлюстраванае зорнае неба: яно заўсёды зараджае святочным настроем.

— У гэтым праекце мне было цікава паназіраць і паразважаць над тэмай існавання чалавека побач з нябеснымі святламі, — тлумачыць Настасся. — Я спрабую высветліць таямніцы святла, таму ўключыла ў экспазіцыю карціну, якая называецца «Месячна-пясочны каляндар». Мы ведаем, што агароднікі арыентуюцца на месячны каляндар, жывуць па ім. Гэта ж славянская традыцыя — самыя важныя рэчы рабіць у час, калі месяц расце. Таму ў творы я паказала сямейную пару, іх будучы сад, людзі ў гармоніі з месячным календаром пражываюць сваё жыццё. На мой погляд, яшчэ адным цэнтральным экспанатам з'яўляецца арт-інсталюцыя «Бабулін свет».

Калісьці ў маю сям'ю трапілі некалькі пар рукавіц. Іх вязала адна бабуля, мая прамая сваячка. Гэтыя рукавіцы насілі яе ўнукі і праўнукі, а цяпер перадалі маім маленькім дзецям. На жаль, бабулі няма з намі, яна пайшла з жыцця, але цяпло яе рук да гэтага часу жыве ў нашым доме.

Яшчэ адна цёплая работа — «Дабранач». Аўтар паказала маму і двух сыноў, якія спяць. Мама спіць з адкрытым вокам і ў той жа час корміць з далоні дзвюх птушчак. Сюжэт, які адлюстроўвае гармонію мацярынства: маці заўсёды думае пра сваіх дзяцей, клапаціцца пра іх. Некаторыя творы Настасся стварае з рэчаў, якія ў звычайным жыцці нясуць на сметніцу.

— Сусед мяняў вокны. Цэлы двор быў імі завалены. Я ў яго выцягнула гэтыя вокны і стварыла інсталюцыю, у якой акно выконвае сваю прамую функцыю, — расказвае творца. — Праз яго мы бачым горад, можам назіраць за тым, што адбываецца вакол, а можам зазірнуць і ў пакой насупраць. Наогул, акно мастак успрымае як раму. Малюнкi змяняюцца, і акно само факсіруе сюжэты.



Настасся Балыш побач з работай «Бабулін свет».

На выстаўцы прадстаўлены эксклюзіўныя творы, якія аўтар напісала на саматканым палатне, зробленым яшчэ прабабуляй яе мужа. Мастачка вырашыла выкарыстаць гэты палатно ў творчасці, тым самым захаваць яго на доўгія гады: праклейвала яго, грунтавала... І тканіна зазіхацела цікавай фактурай.

Мастачка Настасся Балыш спачатку набыла папулярнасць за мяжой, выстаўляла свае творы ў Францыі, Італіі, Іспаніі, дзякуючы чаму атрымала вялікі мастацкі досвед. Зараз актыўна выстаўляецца ў Беларусі.

— Назіраючы апошнія гады за развіццём мастацкага поля Беларусі, заўважаю, што з'яўляецца мноства цікавых праектаў, адметных аўтараў, — падкрэсліла мастачка. — Многія рэспубліканскія выстаўкі дазваляюць эксперыментавать з фарматам, гэта таксама магчымасць развівацца, праявіць сябе.

Нядаўна Настасся паспрабавала новую ролю. Працавала куратарам выставачнага праекта падчас правядзення ў Нацыянальным гістарычным музеі чэмпіянату Беларусі па шахматах.

— Гэта быў добры штуршок, я зразумела, што такое паспраўднаму ствараць свой праект, — адзначае творца. — Калі прыходзіш на калектыўную выстаўку, думаеш, што можна было б прастору пляцоўкі падзяліць інакш, па-іншаму вызначыць задачу. У дадзеным выпадку ўсё было ў маіх руках. Вельмі зацікавіла спалучэнне шахмат як спорту і мастацтва ў адной прасторы. Такія тэндэнцыі папулярныя ў свеце. Напрыклад, шахматныя турніры праводзіліся ў Луўры, у адным з музеяў Санкт-Пецярбурга. Я рада, што мы таксама перанялі эстафету.

**Вікторыя АСКЕРА,**  
фота аўтара



«Ластаўкі к дажджу».

## Спадчына Захаваць культурны код

У Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адбылася прэзентацыя прадметаў са збору доктара мастацтвазнаўства Яўгена Сахуты, набытых музеем летась, і адкрылася часова экспазіцыя «Традыцыйная мастацкая культура Беларусі». Праект рэалізуецца пры падтрымцы генеральнага партнёра музея — кампаніі *Japan Tobacco International (JTI)* у Беларусі.

Калекцыя Яўгена Сахуты мае найперш мемурыальную каштоўнасць, што выклікана значнасцю для беларускай культуры і навукі самой асобы навукоўца. Яўген Міхайлавіч першы доктар мастацтвазнаўства ў галіне народнага мастацтва, прафесар, старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці з 1992 года, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь і прэміі Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне». Як выбітны знаўца традыцыйных народных рамёстваў, падчас экспедыцый па розных рэгіёнах краіны навуковец сабраў сваю калекцыю на аснове найбольш знакавых для айчынай мастацкай культуры твораў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. У яе ўвайшлі ўзоры практычна ўсіх кірункаў традыцыйнага народнага мастацтва Беларусі: кераміка, роспіс, разьба па дрэве, мастацкі метал і інш.

У экспазіцыі прадстаўлены прадметы традыцыйна-бытавой этнаграфіі (талеркі-хлебніцы, цуркі, плеченыя кошыкі, табакеркі, прасніцы), калекцыя керамічных вырабаў (цацкі-свістулькі,



чорназдымленая, паліўная і непаліўная, абварная кераміка), мастацкі метал (валдайска званочкі, дзвярныя клямкі, ключы), узоры народнага жывапісу, драўляная разьбяная скульптура. Сярод экспанатаў — велікодныя яйкі-маляванкі, якія рэдка паказваюць у музеях з-за далікатнай структуры і складанасцей у захоўванні.

Вялікае гістарычнае і культурнае значэнне маюць абразы на шкле, якія ўяўляюць сабой спецыфічны прыклад больш позняй народнай творчасці (традыцыя з'явілася толькі ў пачатку XX стагоддзя і існавала нядоўга). У гістарычным музеі гэтая размаляўка на шкле на рэлігійную тэматыку будзе прадстаўлена ўпершыню.

Намеснік генеральнага менеджара *JTI* у Беларусі Генадзь Бруснікоў лічыць, што спрыяць захаванню і папулярнасці нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны — адзін з прыярытэтных кірункаў дзейнасці, якую ажыццяўляе кампанія ў межах карпаратыўнай сацыяльнай адказнасці ў сацыякультурнай сферы.

Народнае мастацтва нашай краіны, прадстаўленае ў калекцыі, захоўвае культурны код Беларусі, і арганізатары выстаўкі ганарацца, што маюць дачыненне да гэтага значнага праекта.

**Бажэна СТРОК**

**Мін** Выходзіць з 1932 года  
**16+**  
Заснавальнікі:  
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,  
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,  
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»  
Галоўны рэдактар  
**Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК**

**Рэдакцыйная калегія:**  
Таяцяна Арлова  
Алесь Бадак  
Дзяніс Барскоў  
Віктар Гардзеі

Уладзімір Ніламедаў  
Вольга Дадзіёмава  
Жана Запартыка  
Анатоль Казлоў  
Алесь Карлюкевіч  
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш  
Алесь Марціновіч  
Вячаслаў Нікіфараў  
Мікалай Чаргінец  
Іван Чарота  
Іван Штэйнер

**Адрас рэдакцыі:**  
**Юрыдычны адрас:**  
220013, Мінск,  
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а  
E-mail: info@zvyazda.minsk.by

**Адрас для карэспандэнцыі:**  
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77  
E-mail: lim\_new@mail.ru  
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

**Тэлефоны:**  
галоўны рэдактар — 292-20-51  
намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03  
адказны сакратар — 292-20-51  
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53  
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53  
адзел мастацтва — 292-20-51  
адзел «Кніжны свет» — 292-56-53  
бухгалтэрыя — 287-18-14  
Тэл./факс — 292-20-51

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.  
**Падпісныя індэксы:**  
63856 — індывідуальны;  
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;  
638562 — ведамасны;  
63880 — ведамасны льготны.  
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

**Выдавец:**  
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».  
Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

**Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:**  
А. В. Бізункова

Камп'ютарны набор:  
А. І. Грамыка  
Стыльрэдактар:  
Н. А. Святлова  
Нумар падпісаны ў друку  
8.02.2018 у 11.00  
Ум. друк. арк. 3,72  
Наклад — 1498

**Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства**  
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»  
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.  
Індэкс 220013  
Заказ — 600  
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12  
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Пры перадацы прасьба спасылцацца на «ЛіМ». Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.

© Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017  
© ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017  
© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017

